

Isa Turpeinen

VARHAISKASVATTAJAN HUOLEN HE- RÄÄMINEN LAPSEN HYVINVOINNISTA

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomikoulutus

2021

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä	Isa Turpeinen
Työn nimi	Varhaiskasvattajan huolen herääminen lapsen hyvinvoinnista
Toimeksiantaja	Kouvolan kaupunki
Vuosi	2021
Sivut	60 sivua, liitteitä 4 sivua
Työn ohjaaja	Maija Olli

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä tietoa Kouvolan kaupungin vuoropäiväkotien varhaiskasvattajilta, millaiset tekijät herättävät varhaiskasvattajassa huolen lapsen hyvinvoinnista ja kuinka varhaiskasvattaja toimii, kun huoli lapsen hyvinvoinnista on herännyt. Tarkoituksena oli myös selvittää, onko varhaiskasvattajan työkokemusvuosilla, ammatilla tai vuorotyöllä vaikutusta vastaajan kokemaan huoleen lapsen hyvinvoinnista tai toimintatapoihin huolen heräämisen jälkeen. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa lapsen hyvinvoinnista huolta herättävien piirteiden moninaisuudesta varhaiskasvattajien kokemana, sekä tuottaa tietoa tutkimuksen tilaajalle varhaiskasvattajien tietämyksestä huolen tunnistamisesta ja valmiuksista toimia huolen heräämisen jälkeen.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys käsittelee varhaiskasvatusta, huolen heräämistä lapsen hyvinvoinnista, huolen tunnistamista, lapsen hyvinvoinnin riskitekijöitä ja ehkäisevää lastensuojelua. Tutkimusote on kvantitatiivinen eli määrällinen. Tutkimusainestoa opinnäytetyöhön kerättiin sähköisellä kyselyllä Kouvolan kaupungin kuuden vuoropäiväkodin varhaiskasvatuksen lastenhoitajilta, opettajilta sekä sosionomeilta. Tutkimustuloksia analysoitiin tilastollisilla menetelmillä, sekä sekamuotoisten ja avointen kysymysten analysointiin käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Tutkimuksessa selvisi lapsen hyvinvoinnista huolta herättäviä piirteitä varhaiskasvattajien kokemana. Varhaiskasvattajien huolta oli herättänyt erityisesti lapsessa näkyvät mustelmat ja ruhjeet, lapsen apaattisuus, ärtyneisyys ja itkuisuus, lapsen ravinnon saanti, pukeutuminen ja siisteys, sekä lapsen väkivaltainen tai muuttunut käytös. Varhaiskasvattajat olivat jakaneet lapsesta heränneen huolen työyhteisössään ja ottaneet huolen puheeksi lapsen huoltajien kanssa, käyttäneet huolen vyöhykkeistöä huolen tunnistamisen apuna ja tehneet lastensuojeluilmoituksia. Varhaiskasvattajat tiesivät, kuinka heidän kuuluisi toimia huolen heräämisen jälkeen tai mistä saisivat asiasta lisää tietoa. Tutkimustulosten mukaan huolen heräämiseen tai toimenpiteisiin huolen heräämisen jälkeen ei vaikuttanut vastaajan ammatti, työkokemusvuodet tai vuorotyö, vaan tulokset jakautuivat hyvin tasaisesti vastaajan ammatista, työkokemusvuosista ja työvuoroista riippumatta.

Tutkimuksen avulla toimeksiantaja, Kouvolan kaupungin varhaiskasvatus, sai tietoa huolen heräämisen yleisyydestä ja moninaisuudesta, sekä varhaiskasvattajien tietämyksestä huolen heräämisen jälkeen tehdyistä toimista.

Asiasanat: varhaiskasvatus, huolen herääminen, lapsen hyvinvointi.

Degree	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Isa Turpeinen
Thesis title	Waking a concern about the child's welfare in employees of the daycare centres
Commissioned by	City of Kouvola
Time	August 2021
Pages	60 pages, 4 pages of appendices
Supervisor	Maija Olli

ABSTRACT

The aim of this thesis was to gather information from the employees of the daycare centres of the 24-hour kindergartens of the city of Kouvola, what kind of factors waked a concern about the child's welfare in the employees and how the employees acted when the concern about the child's welfare had woken. The objective of the thesis was to produce information about the child's welfare experienced by the employees of the daycare centres and produce information about the employee's knowledge the identification of the concern in child's welfare, and the employee's readiness to operate after waking of the concern.

The theoretical frame processed early childhood education, waking of the concern, identification of the concern, the child's abuse, and preventive child welfare. The study method was quantitative. The method of collecting information was an online survey that was sent to six kindergartens. The research results were analyzed with statistical methods and content analysis was used for the analysis of open questions and mixed questions.

The research results revealed that the concern about the child's welfare became clear experienced by the employees of the daycare centres. Worry was especially woken by the bruises on the child, violent and changed behaviour, the supply of child's nourishment, dressing and tidiness and interaction between a child and a caretaker. The employees of the daycare knew how they were supposed to act after the waking of the concern, or they know where they can get more information about it. According to the research results, the interviewee's profession, years of work experience or shift work did not affect the employee's act after the waking of the concern.

With this research, the principal aquired the information about the frequency and variety of the concerns child's welfare, and from actions that have been done after the waking of the concern.

Keywords: early childhood education, waking a concern, child's welfare

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VARHAISKASVATUS.....	7
2.1	Varhaiskasvatussuunnitelmat	8
2.2	Varhaiskasvatuksen henkilökunta.....	12
2.3	Vuorohoito	15
2.4	Varhaiskasvatuksen ja perheen välinen kasvatusyhteistyö	16
3	EHKÄISEVÄ LASTENSUOJELU.....	17
4	LAPSEN HYVINVOINNIN RISKITEKIJÄT	19
4.1	Kaltoinkohtelu	19
4.2	Laiminlyönti.....	20
4.3	Henkinen väkivalta.....	21
4.4	Fyysinen väkivalta	21
5	HUOLEN HERÄÄMINEN.....	22
5.1	Huolen vyöhykkeistö.....	23
5.2	Huolen puheeksiotto	25
5.3	Lastensuojeluilmoitus	26
6	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	27
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	28
7.1	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	29
7.2	Tutkimuskohde	29
7.3	Määrällinen tutkimus.....	30
7.4	Kyselylomake.....	31
7.5	Aineiston kerääminen	32
8	AINEISTO.....	33
8.1	Aineiston analyysi.....	34
9	TUTKIMUSTULOKSET	35
9.1	Vastaajien taustatiedot	35

9.2	Huolen herääminen lapsen hyvinvoinnista	37
9.3	Varhaiskasvattajan toiminta huolen heräämisen jälkeen	43
10	JOHTOPÄÄTÖKSET	46
11	POHDINTA	49
11.1	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	52
11.2	Kehittämisideat ja jatkotutkimusehdotukset	54
11.3	Oppimisen reflektointi	55
	LÄHTEET	57

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Kyselylomake

1 JOHDANTO

Covid19- viruksen aiheuttama maailman laajuinen pandemia on vaikuttanut monen perheen arkeen. Keväällä 2020 sosiaali- ja terveyshuollon palveluita supistettiin monissa kunnissa ja kuntayhtymissä. Tämä herätti huolta, että monien perheiden ongelmat saattavat jäädä huomaamatta. (Eriksson ym. 2020, 1.) Kaupin (2012) mukaan, huoli lapsen hyvinvoinnista herää usein päiväkodissa tai koulussa, sillä muutokset lapsen voinnissa näkyvät usein lapsen toimintakyvyssä ja kaverisuhteissa. Varhaiskasvatus on keskeinen osa nykyajan lapsen elämää, ja varhaiskasvatuksen eri palvelumuodoissa kohdataan suurin osa pikkulapsi perheistä. Tästä näkökulmasta varhaiskasvatuksen merkitys lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistäjänä ja tukijana on keskeinen. (Heinonen ym. 2016, 180.)

Tämän tutkimuksen toimeksiantaja on Kouvolan kaupungin varhaiskasvatus. Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa päiväkodeissa, perhepäivähoidossa tai avoimena varhaiskasvatuksena. Kouvolan kaupungilla on yhteensä 36 päiväkotia, joista kuusi on vuorohoitoa tarjoavia päiväkoteja, jotka ovat avoinna myös öisin, viikonloppuisin ja pyhisin (Kouvola.fi 2019). Tutkimus toteutettiin näissä kuudessa Kouvolan kaupungin vuoropäiväkodissa. Opinnäytetyön aihe valikoitui omasta ammatillisesta kiinnostuksesta lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja varhaiseen puuttumiseen haasteiden ilmetessä. Oma työkokemus varhaiskasvatuksessa vahvisti ajatusta tehdä tutkimus päiväkodin varhaiskasvattajien näkökulmasta. Lopulliseen tutkimuksen aiheeseen ja tutkimuskohteisiin päädyttiin yhdessä Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuspäällikön kanssa käytyjen keskustelujen perusteella. Toimeksiantajan mielestä aiheetta oli tärkeä tutkia, sillä aihe on ajankohtainen ja vastaavaa tutkimusta ei olla vielä tehty Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, minkälaiset asiat lapsen olemuksessa ja perheen toiminnoissa herättävät varhaiskasvattajassa huolta lapsen hyvinvoinnista, sekä kuinka varhaiskasvattaja toimii, kun hänellä on herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista. *Hyvinvoinnilla* tässä tutkimuksessa tarkoitetaan lapsen henkistä ja fyysistä hyvinvointia, kasvua ja kehitystä, joka voi vaaran-

tua ulkopuolisista riskitekijöistä. Tutkimuksesta on rajattu pois varhaiskasvattajan huoli lapsesta lähtöisin olevasta kasvun, oppimisen ja kehityksen viivästyemisistä tai ongelmista. Tutkimustietoa kerättiin varhaiskasvattajilta määrällisellä tutkimusmenetelmällä, eli sähköisellä kyselyllä. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa lapsen hyvinvoinnista huolta herättävien piirteiden moninaisuudesta ja yleisyydestä varhaiskasvattajan kokemana päiväkotiympäristössä. Tavoitteena oli myös tuottaa tietoa toimeksiantajalle, kuinka varhaiskasvattajat ovat toimineet huolen herättyä lapsen hyvinvoinnista, ja mikä on varhaiskasvattajien tämänhetkinen tietämys huolen heräämisen jälkeen tehtävistä toimenpiteistä.

Opinnäytetyön teorettisessa viitekehyksessä käsitellään varhaiskasvatusta ja vuorohoitoa päiväkodeissa. Tässä opinnäytetyössä *vuorohoito* tarkoittaa hoitoa, jota tapahtuu kaikkina vuorokauden aikoina, sekä viikonloppuisin ja pyhäpäivinä. Varhaiskasvatus ja ehkäisevä lastensuojelu nivoutuvat toisiinsa, sillä ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on edistää ja turvata lapsen kehitystä, kasvua ja hyvinvointia, sekä tukea vanhemmuutta, ja näitä asioita toteutetaan varhaiskasvatuksen arjessa. Teorettisessa viitekehyksessä käsitellään ehkäisevän lastensuojelun perusteita. Teoriaosuudessa käsitellään myös tämän tutkimuksen kannalta oleellisia lapsen hyvinvoinnin riskitekijöitä, jotka ovat lapsen kaltoinkohtelu, laiminlyönti, henkinen väkivalta ja fyysinen väkivalta. Lopuksi teoriaosuudessa käsitellään huolen heräämistä, sen tunnistamista ja korjaavia toimenpiteitä huolen heräämisen jälkeen.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus kuuluu suomalaiseen koulutusjärjestelmään (Opetushallitus 2018, 7). Varhaiskasvatustilain (Varhaiskasvatustilain 13.7.2018/540) mukaan, varhaiskasvatus määritellään erityisesti pedagogiikkaan painottuvana, lapsen tavoitteellisen ja suunnitelmallisen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuutena. Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimen varhaiskasvatustoimintana. Kunta on vastuussa varhaiskasvatuksen järjestämisestä niin laajasti kuin kunnassa on tarvetta ja pyrittävä järjestämään varhaiskasvatusta lähellä palveluiden käyttäjiä paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina. Lapsella on lakiin perustuva oikeus saada varhaiskasvatusta päiväkodissa tai perhepäivähoitossa. Lapsen huoltajalla on

päätösvalta lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus 2018, 14.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteet on kirjattu varhaiskasvatuslakiin. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen kehityksen ja iän mukaista kasvua, kehitystä, hyvinvointia ja terveyttä, sekä tukea jokaisen lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää koulutuksellista tasa-arvoa ja elinikäistä oppimista toteuttamalla lapsen kulttuuriperintöön, leikkiin, liikkumiseen ja taiteisiin perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa. Lapselle tulee mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset ja tavoitteena on tunnistaa lapsen yksilöllinen tuen tarve ja tuen tarpeen ilmettyä järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa ja tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Lapsen tulee saada osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lapselle turvataan mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet varhaiskasvatushenkilöstön kanssa ja tavoitteena on kehittää lapsen vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä. Lasta ohjataan eettisesti kestävään ja vastuulliseen toimintaan, yhteiskunnan jäsenyyteen ja toisten ihmisten kunnioittamiseen. Varhaiskasvatuksessa tavoitteisiin kuuluu varmistaa jokaiselle lapselle kehittävä, terveellinen, turvallinen ja oppimista edistävä varhaiskasvatusympäristö, jossa turvataan lasta kunnioittava toimintatapa ja yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä, sekä kunkin kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Tavoitteena on myös tukea lapsen vanhempia tai muuta huoltajaa kasvatustyössään ja toimia yhdessä lapsen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi. (Varhaiskasvatuslaki 3. §.)

2.1 Varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus koostuu kolmesta varhaiskasvatussuunnitelmasta: valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten omista varhaiskasvatussuunnitelmista (Opetushallitus 2018, 3). Varhaiskasvatuslain (Varhaiskasvatuslaki 4. §) mukaan, lapsen etu on ensisijaisesti huomioitava varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa ja siitä päätettäessä.

Myös YK:n yleissopimuksessa lapsen oikeuksista sanotaan, että kaikissa lapsia koskevissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon toimissa, on lapsen etu otettava ensisijaisesti huomioon (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018

Opetushallitus on antanut varhaiskasvatustilain perusteella valtakunnallisen määräyksen, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jonka mukaan varhaiskasvatusta toteutetaan ja paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan. Varhaiskasvatustilain ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ja perusteissa otetaan huomioon lainsäädännön muutokset. Valtakunnallisen varhaiskasvatustilain tarkoituksena on taata yhdenvertaiset edellytyksen kokonaisvaltaiselle kasvulle, oppimiselle ja kehitykselle kaikille varhaiskasvatukseen osallistuvilla lapsilla koko maassa, sekä tukea ja ohjata varhaiskasvatustilain toteuttamista, järjestämistä ja kehittämistä. Varhaiskasvatustilain sisällöstä ja keskeisistä tavoitteista, lapsen varhaiskasvatustilain sisällöstä, varhaiskasvatustilain järjestäjän ja lapsen huoltajan välisestä yhteistyöstä sekä monialaisesta yhteistyöstä määrätään varhaiskasvatustilain perusteissa. Varhaiskasvatustilain perusteita valmistellaan sidosryhmäyhteistyössä ja siinä hyödynnetään uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia. (Opetushallitus 2018, 7–8.)

Paikallinen varhaiskasvatustilain

Varhaiskasvatustilain järjestäjän (kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja) paikalliset varhaiskasvatustilain tulevat laatia valtakunnallisten varhaiskasvatustilain perusteiden pohjalta, eivätkä paikalliset varhaiskasvatustilain voi pois sulkea lain, asetustilain tai varhaiskasvatustilain perusteiden edellyttämää sisältöä tai tavoitteita. Paikallista varhaiskasvatustilain laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet, pedagogiset painotukset sekä varhaiskasvatustilain koskevat kehittämistyön tulokset ja arviointitiedot. Varhaiskasvatustilain pitää ohjata, tukea ja määrittellä paikallista varhaiskasvatustilain järjestämistä. Paikalliset varhaiskasvatustilain voidaan laatia koskemaan päiväkotitoimintaa, perhepäivähoitoa ja avointa varhaiskasvatustilain toimintaa tai jollaiselle toimintamuodolle voidaan laatia erillinen varhaiskasvatustilain.

(Opetushallitus 2018, 8.) Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on otettava huomioon myös muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat. Näitä ovat esimerkiksi lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, kotoutumissuunnitelma, esiopetuksen, perusopetuksen ja perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelmat ja varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on arvioitava antamaansa varhaiskasvatusta ja huolehtia siitä, että varhaiskasvatuksen henkilökunnalla, vanhemmilla ja muilla huoltajilla ja lapsilla on mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin. Arvioinnissa voidaan hyödyntää Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointimateriaalia ja laadun indikaattoreita sekä kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardaa. (Opetushallitus 2018, 9.) Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnilla tuetaan varhaiskasvatuksen kehittämistä ja varhaiskasvatussuunnitelmien ja varhaiskasvatustuksen toteuttamista. Arvioinnilla pyritään edistämään varhaiskasvatuksen laatua tunnistamalla toiminnan vahvuuksia ja kehittämistarpeita. (Opetushallitus 2018, 61.)

Kouvolan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa ohjaavat Kouvolan kaupungin strategia, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, Kouvolan kaupungin ympäristöohjelma sekä Kouvolan esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelma ja se täydentää valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelma koskee kaupungin kaikkia varhaiskasvatuspalveluita (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatus), yksityistä perhepäivähoitoa sekä niitä yksityisiä päiväkoteja, joissa ei ole laadittuna omaa paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan paikalliset ominaispiirteet ja varhaiskasvatussuunnitelma rakentuu kouvolaalaisuudelle. Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta vastaa ohjausryhmä, joka koostuu jäsenistä eri varhaiskasvatuksen toimintamuodoista ja eri työntekijäryhmistä. Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelmaan laadintaan osallistuvat myös lapset ja heidän huoltajansa. Varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti ja suunnitelmaan tehdään tarvittavat muutokset ja toimenpiteet muutosten saavuttamiseksi. Varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan palvelujen järjestäjän, eri yhteistyötahojen, henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa näkökulmasta

ja arvioinnissa hyödynnetään Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointimateriaaleja ja indikaattoreita sekä varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardaa. (Kouvolaan varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 3–4.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle täytyy laatia henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan, kuinka lapsen hyvinvointia, kehitystä ja oppimista tuetaan pedagogisella toiminnalla (Opetushallitus 2018, 9–10.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä ensisijaisena on lapsen etu ja tarpeet. Varhaiskasvatussuunnitelma sisältää lapsen kasvun, kehityksen, hoidon ja opetuksen tavoitteellista toteutumista ja tukemista varten laaditut toimenpiteet lapsen hyvinvointia tukevalla tavalla. Näiden lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdolliset tuen tarpeet, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen. (Varhaiskasvatuslaki 25. §). Toimenpiteillä tarkoitetaan pedagogisia toimintoja, joiden avulla tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on otettava huomioon lapsen osaaminen, kiinnostuksen kohteet, vahvuudet, yksilölliset tarpeet, sekä lapsen kulttuurinen, kielellinen ja katsomuksellinen tausta. Lapsen aikaisempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa ja pedagogista dokumentointia voidaan hyödyntää laadittaessa tai päivitetessä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. (Opetushallitus 2018, 10.)

Varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta varhaiskasvatuksessa vastaavat henkilöt ja se laaditaan yhdessä lapsen ja lapsen vanhempien tai muun huoltajan kanssa. (Varhaiskasvatuslaki 23. §). Varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö vastaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta päiväkodeissa, mutta myös perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä varhaiskasvatuksen opettajan asiantuntijuutta voidaan hyödyntää. Tarpeen mukaan varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin. Varhaiskasvatuksen sosionomi toimii lasten ja perheiden palvelujärjestelmän asiantuntijana. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen voi osallistua tarpeen mukaan myös muita lapsen kehitystä ja oppimista tukevia tahoja, viranomaisia ja

asiantuntijoita. Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta on arvioitava ja tarkistettava aina, kun lapsen tarpeet sitä edellyttävät, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. (Opetushallitus 2018, 11.)

Lapsella on lain takaama oikeus ilmaista oma mielipide varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa (Varhaiskasvatustalaki 23. §). Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on vastuu löytää sopivat keinot lapsen mielipiteen selvittämiseksi (Opetushallitus 2018, 10). Lapsen tulee tuntea, että he voivat vaikuttaa heitä itseään koskeviin asioihin ja olla osallisena suunnittelemassa päiväkodin toimintaa yhdessä aikuisten kanssa. Vanhempjen tai muun huoltajan näkemykset lapsen kehityksestä ja mahdollisista tuen tarpeista on huomioitava lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Vanhempjen tai muun huoltajan kanssa yhdessä suunnitellaan mahdollisia toimenpiteitä, tutkimuksia ja yhteydenottoja eri tahoihin, jos tuen tarvetta ilmenee. (Helenius & Lummelahti 2018, 18.)

2.2 Varhaiskasvatuksen henkilökunta

Varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoilla on erilaiset vaatimukset oppimisympäristöistä, resursseista, henkilöstörakenteesta, lapsiryhmien koosta, henkilökunnan koulutus- ja kelpoisuusvaatimuksista sekä lasten ja henkilökunnan välisestä suhdeluvusta (Opetushallitus 2018, 17–18). Kunnan, kuntayhtymän ja yksityisen palveluntuottajan vastuulla on huolehtia, että varhaiskasvatuksessa on riittävästi henkilöstöä. Henkilöstöllä on erilaisia kelpoisuusvaatimuksia, joiden tulee täytyä, jotta varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet saavutetaan ja jotta lasten tuen tarpeisiin voidaan vastata. Kelpoisuusvaatimuksista voidaan tilapäisesti poiketa, jos tehtävään ei saada henkilöä, jolla on varhaiskasvatustalassa säädetty kelpoisuus. Tehtävään voidaan ottaa henkilö enintään vuodeksi kerrallaan, jolla on suoritettujen opintojen perusteella tehtävän edellyttämä taito ja edellytykset tehtävän hoitamiseen. (Varhaiskasvatustalaki 25. §, 33. §.) Laadukkaana varhaiskasvatuksen voimavarana päiväkodeissa toimii henkilöstön moniammatillisuus silloin, kun vastuut, ammattiroolit ja tehtävät toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla ja kaikkien ammatillinen osaaminen on käytössä. (Opetushallitus 2018, 18).

Ammatillisuus muodostuu yksilön koulutuksesta ja työkokemuksesta. Se on jatkuva prosessi, joka muotoutuu ja kehittyy jatkuvasti yksilön eri elämänvaiheissa. Ammatilliseen prosessiin kuuluu itsensä kehittämisen lisäksi työympäristön ja toimintatapojen jatkuva arviointi ja kehittäminen, toimintatapojen kyseenalaistaminen ja tutkivan otteen sisällyttäminen omiin työtapoihin. (Virolainen 2018, 288–290.) Ammatillinen identiteetti muodostuu siitä, millä tavalla ihminen ymmärtää itsensä tarkasteluhetkellä suhteessa ammatillisuuteen ja työhön ja millaiseksi hän haluaa ammatissaan ja työssään tulla (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 26). Ammatillinen identiteetti on subjektiivinen käsitys, johon liittyy kuva omasta ammatillisuudesta, omasta itsestä, omista vahvuuksista ja kehittämistarpeista ja sitä voi kehittää koulutuksen, työkokemuksen, itsereflektoinnin ja ympäristön palautteen avulla. (Virolainen 2018, 288–289.) Jokaisella työntekijällä on oma näkemys lapsen olemuksesta, kasvatuksen ja tehtävien tärkeysjärjestyksestä ja mitä lapsille voi tarjota ja mitä voi vaatia. Työyhteisössä on tärkeää olla yhteinen linja toimintatavoista. Yhteisesti suunniteltu ja toteutettava toiminta antaa varmuutta työntekijälle, lisää työmotivaatiota, ja yhteistyön toimintakulttuuri tukee koko työyhteisön työskentelyä. Se myös varmistaa, että sovitut kasvatukselliset periaatteet ja pedagoginen toiminta toteutuvat. (Helenius & LummeLahti 2018, 23–24.)

Varhaiskasvatuksen opettaja

Varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviin kelpoisuusvaatimuksena on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto. Tutkintoon tulee sisältyä varhaiskasvatuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot tai opintoja on täydennetty mainituilla opinnoilla. Opinnoista voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. (Varhaiskasvatuslaki 26. §.) Varhaiskasvatusopettajan tehtävissä voivat työskennellä myös ne lastentarhanopettajat, jotka ovat kelpoisia tehtävään (sosionomi AMK), ennen uuden varhaiskasvatuslain voimaantuloa 1.9.2018. Laki muutoksen jälkeen varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuden voi saada sosionomi (AMK), joka lakimuutoksen aikana tai viimeistään 31.7.2019 aloittaa suorittamaan sosionomin tutkintoa, suorittaa varhaiskasvatusopettajan kelpoisuuden tuottamat varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opinnot vähintään 60 opintopisteen laajuisina ja valmistuu viimeistään 31.7.2023. (Talentia s.a.b) Varhaiskasvatuksen opettajilla on pedagogisen vastuun lisäksi kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta,

suunnitelmallisuudesta, arvioinnista, kehittämisestä ja tavoitteellisuuden toteutumisesta (Opetushallitus 2018, 18).

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävään kelpoisuusvaatimuksena on varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus, jota on täydennetty erityisopetuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavilla opinnoilla. Opinnoista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävään kelpoinen on myös kasvatustieteen maisteri, pääaineena erityispedagogiikka. (Varhaiskasvatuslaki 30. §.)

Varhaiskasvatuksen sosionomi

Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään kelpoisuusvaatimuksena on vähintään sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto. Tutkintoon tulee sisältyä vähintään 60 opintopisteen laajuiset varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuvat opinnot. Opinnoista voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden voi saada myös sosionomin tutkinnolla, jota on täydennetty mainituilla opinnoilla. (Varhaiskasvatuslaki 27. §.) Varhaiskasvatuksen sosionomin ydinosaaminen ja kompetenssit ovat johtamis- ja työyhteisöosaaminen, varhaiskasvatuksen ja sosiaalialan eettinen osaaminen, osallistava ja kriittinen yhteiskuntaosaaminen, kulttuurisen moninaisuuden osaaminen, sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen lainsäädännön ja sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, varhaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen osaaminen ja tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen. (Talentia s.a.a)

Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja

Varhaiskasvatuksen lastenhoitajan tehtävään kelpoisuusvaatimuksena on sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto, kasvatustieteiden ja ohjausalan perustutkinto tai muu soveltuva tutkinto. Muun soveltuvan tutkinnon on sisällettävä tai sitä on täydennetty riittävän laajoilla lasten kasvatukseen, hoidon ja opetuksen tutkimuksilla. (Varhaiskasvatuslaki 28. §.)

2.3 Vuorohoito

Varhaiskasvatuslaissa (13. §) sanotaan, että vuorohoitoa on järjestettävä lapselle tarpeen mukaisessa laajuudessa huoltajan työssäkäynnin tai opiskelujen vuoksi. Vuorohoitoa järjestetään päiväkodeissa tai perhepäivähoidossa iltaisin, öisin, viikonloppuisin ja arki- ja juhlapyhinä. Työaikaan luetaan myös työmatka-aika ja yövuoron jälkeinen lepoaika enintään 8 tuntia. Kouvolan kaupungin vuorohoito järjestetään aamulla ennen klo 6.30 ja illalla klo 17.00 jälkeen sekä viikonloppuisin. (Kouvola.fi 2020.) Varhaiskasvatuksen opettajalla on päävastuu pedagogisesta toiminnasta myös iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Erityisesti vuorohoidossa varhaiskasvatushenkilöstön tulee huolehtia päivittäin riittävästä tiedonsiirrosta lapsen asioista kasvatus- ja hoitohenkilöstön vaihtuessa, jotta lapsen ryhmäytymistä, turvallisuuden tunnetta ja sen vahvistamista pystytään tukemaan riittävästi. (Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 5.)

Vuorohoito voi olla lapselle kuormittavaa ja heikentää lapsen hyvinvointia. Lapselle kuormitusta voi aiheutua pitkistä hoitopäivistä, myöhäisistä illoista ja useasta peräkkäisestä vietetystä yöstä päiväkodissa, sekä lapsen uni- ja ruokarytmiin sopimattomista siirtymistä kodin ja päiväkodin välillä. Näistä lasta kuormittavista aikatauluista voi seurata lapselle uupumusta, ärtymystä, ikävää ja eroahdistusta, sekä vaikeuksia siirtymätilanteissa, arjen rutiineissa ja ihmissuhteissa. Lapsen arki on epäsäännöllistä ja arjen ennustamattomuus, vaihtelevat aikataulut ja vaihteleva sosiaalinen ympäristö voi aiheuttaa lapselle haasteita päivänkulun ymmärtämisessä ja ihmissuhteissa. Arjen ennustamattomuus voi aiheuttaa lapselle myös turvattomuutta, hämmennystä, epävarmuutta ja ahdinkoa. Toisaalta vuorohoito voi myös tukea lapsen hyvinvointia, sillä iltaisin, viikonloppuisin ja pyhäpäivisin päiväkodeissa on pienemmät ryhmäkoot. Pienemmät ryhmäkoot mahdollistavat joustavammat toimintatavat ja päiväkodin tilojen ja tarvikkeiden joustavamman käytön. Pienemmissä ryhmissä varhaiskasvattaja pystyy antamaan lapselle henkilökohtaista huomiota, joka vahvistaa lapsen osallisuutta ja kuulumisen tunnetta. (Salonen s.a.)

2.4 Varhaiskasvatuksen ja perheen välinen kasvatusyhteistyö

Kasvatusyhteistyöllä tai kasvatuskumppanuudella varhaiskasvatuksessa tarkoitetaan huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan yhteistä sitoutumista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi (Opetushallitus 2018, 30). Varhaiskasvatus on iso ja tärkeä osa perheiden elämää, ja toimiva yhteistyö varhaiskasvatuksen ja perheiden välillä tukee arjen sujumista kotona (Rantala & Uotinen 2019). Lapsen huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja kasvatuksesta, ja varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotona tapahtuvaa kasvatusta (Opetushallitus 2018, 7).

Varhaiskasvatusta järjestetään yhteistyössä lapsen ja lapsen huoltajan kanssa, jotta jokainen lapsi saa omaa kehitystä ja tarpeita vastaavaa kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Vanhempien kanssa tehtävä kasvatusyhteistyö edellyttää avointa, tasavertaista ja kunnioittavaa otetta, sekä luottamusta varhaiskasvattajan ja huoltajien välillä. Lapsen kehitystä vahvistaviin myönteisiin puoliin kiinnitetään erityistä huomiota vanhempien kanssa keskusteltaessa. (Kuokkanen 2018, 46.) Yhteistyö vanhempien kanssa yhdistää vanhempien ja varhaiskasvattajien tiedot ja kokemukset. Yhteistyö lähtee lapsen tarpeista ja perheen arvoista, ja näistä tulee keskustella vanhempien kanssa. Varhaiskasvattajan on tärkeä hyväksyä jokaisen perheen omat ajattelu- ja toimintatavat (Kuokkanen 2018, 15).

Lapsi voi saada tukea myös muiden palvelujen kautta, esimerkiksi vammais- palveluista tai kasvatus- ja perheneuvolasta. Tärkeää on, että lapsen kokonaisvaltaisen tuen järjestämiseksi paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Lapsen huoltajan kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta, tuen keskeisistä periaatteista ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu keskusteluun ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. (Opetushallitus 2018, 55.)

Hyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen ja kodin välillä on aina tärkeää, mutta korostuu silloin, kun lapsella tai perheellä on haasteita tai tuen tarvetta. Vaikka varhaiskasvatuksen tavoitteena ei ole huoltajien ongelmien ja haasteiden ratkaiseminen, on lapsen tukemisen kannalta keskeistä olla ymmärrys

perheen tilanteesta ja mahdollisista haasteista. Huoltajien vaikeudet vievät vanhemmuuden voimavaroja ja jos lapsen perheessä tai lähiympäristössä on turvattomuutta, muutoksia tai pulmia, heijastuvat ne usein lapseen ja lapsen käyttäytymiseen. (Heinonen 2016, 184.)

3 EHKÄISEVÄ LASTENSUOJELU

Lastensuojelua ohjaa lastensuojelulaki. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus erityiseen suojeluun, turvalliseen kasvuympäristöön ja monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417). Lastensuojelun käsikirjassa sanotaan, että lastensuojelulaissa määritellään ehkäisevän lastensuojelun olevan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä toimia, joilla ehkäistään varsinaista lastensuojelun tarvetta. Lisäksi apua ja tukea tarjotaan riittävän varhain ehkäisevällä lastensuojelulla, jolloin ehkäistään ongelmien syntymistä ja pahenemista. (Lastensuojelun käsikirja s.a.) Lastensuojelulaissa korostetaan lapsen oikeutta osallistumiseen ja erityiseen suojeluun painottamalla lapsen edun huomioon ottamista ja vahvistamalla sen toteutumista. (Räty 2019). YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista sitoo sopimusvaltiot takaamaan lapsen hyvinvoinnille välttämättömän suojelun ja huolenpidon, ottaen huomioon lapsen vanhempien, laillisen huoltajan tai muun lapsesta oikeudellisesti vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991).

Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteena on ehkäistä korjaavien palveluiden tarvetta. Ehkäisevätyö on kustannustehokkaampaa ja ehkäisevät palvelut ovat tärkeitä myös inhimillisestä näkökulmasta. Alueellisen tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden toteuttaminen on lapsen kannalta tärkeää. Lisäksi lapsiperheköyhyyteen puuttuminen ja erilaisten perheiden hyväksyminen ovat näistä näkökulmista keskeisiä. Yhteiskunta muuttuu, ja joskus se saattaa asettaa liian suuria paineita lapsille ja perheille. Lapsen kokema yksinäisyys, turvattomuus, vähäiset sosiaaliset verkostot ja erilaiset kaltoin kohtelun muodot ovat asioita, joita halutaan ennalta ehkäistä. Lisäksi muuttuva arki ja muuttuvat perherakenteet voivat tuoda lapsen elämään asioita, joita voidaan helpottaa ehkäisevillä toimilla. On tärkeää löytää keinot, joilla lasten ja perheiden arjen sujumista voidaan auttaa tai keventää. (Heinonen 2016, 179.)

Ehkäisevää lastensuojelua järjestää kunnan eri peruspalvelujen piirissä ja kunta on velvollinen tukemaan vanhemmuutta ja keskittämään voimavaroja koko perheen, ja erityisesti vanhempien kuntoutukseen. Ehkäisevän työn kannalta erityisesti neuvoloiden, varhaiskasvatuksen, koulun ja nuorisotyön roolia ja merkitystä korostetaan. Ehkäisevää lastensuojelua voi olla myös eri palvelujen lapsiperheille tuottamat palvelut, kuten sosiaalihuoltolain mukainen kotipalvelu. Ehkäisevän lastensuojelun tukitoimet eivät edellytä perheeltä lastensuojelun asiakkuutta. Perheille tai lapselle voidaan järjestää erityistä tukea, joka tarkoittaa tehostettuja palveluita tai perheelle yksilöllisesti suunniteltujen tuen tai palvelujen järjestämistä esimerkiksi terveydenhuollon lainsäädännön perusteella. Tallaisia palveluita voi olla esimerkiksi perheelle tai lapselle järjestetty tukihenkilö tai perhekohtaisesti suunniteltu kotipalvelu. Viranomaiset osallistuvat lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun palvelujen ja tukitoimien suunnitteluun. (Räty 2019.)

Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on turvata ja edistää lapsen kehitystä, kasvua ja hyvinvointia, sekä tukea vanhemmuutta (Räty 2019). Nämä samat periaatteet ovat myös nostettu esille varhaiskasvatuslaissa kuvatuissa varhaiskasvatuksen tavoitteissa, ja tästä näkökulmasta ehkäisevän lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen päämäärä on sama, eli lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen. Varhaiskasvatus toimii siis ehkäisevänä lastensuojeluna toteuttaessaan perustehtävänsä. (Heinonen ym. 2016, 180.) Varhaiskasvatuksen keskeinen osa ennaltaehkäisevässä roolissa on tunnistaa lapsen oppimiseen, kehitykseen ja kasvuun liittyvät tuen tarpeet mahdollisimman aikaisin. Lapselle pitää myös turvata tarvittava tuki monialaisessa yhteistyössä. (Heinämäki 2006, Heinonen ym. 2016, 180 mukaan.) Varhaiskasvatuksessa ehkäisevä lastensuojelu näkyy lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämisenä. Varhaiskasvatuksessa voidaan edistää lapsen oppimista, kehitystä ja kasvua, tukea vanhemmuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä ja tarjota tukea ja auttaa löytämään auttava taho. (Solantaus 2013, Heinonen ym. 2016, 181 mukaan.) Yhteiskunnallisesta näkökulmasta, ehkäisevätyö varhaiskasvatuksessa tukee tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja syrjäytymisen ehkäisyn toteutumista.

4 LAPSEN HYVINVOINNIN RISKITEKIJÄT

Lapsi kasvaa ja kehittyy parhaiten olosuhteissa, jossa lapsi tuntee olonsa turvalliseksi, saa osakseen rakkautta, hellyyttä ja huolenpitoa ja jossa lapsella on ihminen tai ihmisiä, joihin hän voi kiintyä, ja jotka kiintyvät lapseen. Hyvässä ja turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi oppii arvostamaan itseään. Kun lapsen tarpeisiin vastataan, lapsi kokee ympäröivän maailman hyvänä ja oikeudenmukaisena paikkana, jolloin lapsi uskaltaa kokeilla omia rajojaan ja yhtyä toisiin ihmisiin. (Holmberg 2000, 9.) Kaikki lapset tarvitsevat elämäänsä aikuisia, jotka takaavat lapselle turvallisen arjen. Lapselle voi riittää yksikin turvallinen ja läheinen aikuinen, jonka kanssa lapsi voi luoda turvallisen ja luottamuksellisen suhteen ja jolta lapsi saa tukea, apua ja ymmärrystä. Turvallisen aikuisen tarve kasvaa, jos lapsella on kotona vaikeuksia tai huolia. (Heinonen 2016, 187.)

Hyvinvoinnin riskitekijöinä pidetään yleisesti lasta stressaavia olosuhteita tai tapahtumia, jotka lisäävät ongelman todennäköisyyttä, kuten lapsen hoidon ja huolenpidon laiminlyöntiä ja kehitysongelmia. Lapset eivät pysty saavuttamaan potentiaaliaan ilman tukea, jos lapset elävät ylikuormittavissa ja kehitystä vaarantavissa oloissa. (Pölkki 2016.) Lapsen tavanomaiseen kasvatukseen tulee olla aina lasta kunnioittavaa ja asiallista. Lapsen kasvatukseen liittyvät keinot eivät koskaan saa olla liiallisia tai mielivaltaisia. Lapsen kasvatukseen ei koskaan saa sisältyä lapsen alistamista, nöyryyttämistä tai fyysistä kurottamista. (Räty 2019.)

4.1 Kaltoinkohtelu

Kaltoinkohtelu voi kohdistua suoraan lapseen itseensä tai lapsi voi altistua muiden väliselle väkivallalle. Lapsen kaltoinkohtelu sisältää kaikki ne vanhempien, tai muiden aikuisten teot ja tekemättä jättämiset, jotka aiheuttavat lapselle vahinkoa. Lapsen yleisempiä kaltoinkohtelun muotoja ovat fyysinen pahoinpitely, vauvan ravistelu, kuritusväkivalta, henkinen väkivalta, seksuaalinen väkivalta, perustarpeiden laiminlyönti, väkivallalle altistuminen ja kemiallinen pahoinpitely. (Kaltoinkohdeltu lapsi 2019, 50–52.)

Lapsen kaltoinkohtelun riskitekijöitä on useita ja kaltoinkohtelun todennäköisyys kasvaa, jos rikitekijöitä ilmenee lapsessa tai perheessä useita. Riskitekijöitä ovat esimerkiksi lapsen nuori ikä, käyttäytymisongelmat ja vammaisuus, vanhempien päihteiden käyttö, parisuhdeväkivalta, mielenterveysongelmat, alhainen koulutus ja oma lapsuuden aikainen kaltoinkohtelu. Perheeseen liittyviä riskitekijöitä ovat esimerkiksi työttömyys, monilapsisuus, huono taloudellinen tilanne ja perheen kriisi. (Kaltoinkohdeltu lapsi 2019, 50.)

Kaltoinkohtelun tiedostettu tai tiedostamaton kieltäminen on Kivitie-Kallion ja Söderholmin (2012, 18–19) mukaan yleistä perheissä, mutta myös lasten kanssa työskentelevillä ammattilaisilla, joka on este lasten tehokkaalle suojelulle. Kaltoinkohtelu voi toteutua myös hitaana prosessina, jolloin se ei aiheuta hälyttäviä merkkejä, ongelmia tai oireita välttämättä koko lapsuusiän aikana. Viiveitä kaltoinkohteluun puuttumiselle voi aiheuttaa myös se, että lapselle ja huoltajille ei ole esitetty suoria kysymyksiä kaltoinkohtelusta tai sen mahdollisista riskitekijöistä perheessä. Kaltoinkohtelun varhainen puuttuminen on keskeistä, sillä merkittävät sosiaaliset ja terveydelliset haitat syntyvät pitkään kestäneen kaltoinkohtelun kokemuksista ja niiden kumulatiivisesta vaikutuksesta.

4.2 Laiminlyönti

Lapsen laiminlyönti on monimuotoinen ongelma ja sen katsotaan olevan yleisin kaltoinkohtelun muodoista. Laiminlyönnissä on kyse puutteista lapsen elinolosuhteissa ja/tai huoltajien käyttäytymisessä. Vaarallisinta laiminlyönti on imeväis- ja leikki-ikäisillä lapsilla. Laiminlyötyä lasta kohdellaan usein kaltoin myös muilla tavoin, ja laiminlyönnin katsotaan olevan mukana kaikissa muissa kaltoinkohtelun muodoissa. Laiminlyönti etenee usein hitaasti, jonka vuoksi lapsi ei välttämättä oireile sellaisella tavalla, mikä nopeuttaisi tai helpottaisi tilanteeseen puuttumista ja tämän vuoksi laiminlyöntiä on vaikea määritellä. (Söderholm & Politi 2012, 76.)

Huoltaja voi olla eri syistä kykenemätön turvaamaan lapsen yhtä tai useampaa fyysistä, emotionaalista, älyllistä tai sosiaalista kehitystä edistävää keskeistä tarvetta, joko tilapäisesti tai pysyvästi. Fyysisellä laiminlyönnillä tarkoitetaan lapsen fyysisiin perustarpeisiin vastaamisen puutteita, kuten hygienian,

vaatetuksen, ravitsemuksen ja suojelun puutetta. Huoltajan puutteellinen valvonta tai käyttäytyminen voi aiheuttaa lapsen joutumisen fyysisiin vaaratilanteisiin, kuten putoamiseen tai ulos unohtumiseen. Emotionaaliseen laiminlyöntiin saattaa olla viitteitä, jos huoltajat eivät ole emotionaalisesti läsnä lapselle, lapsen emotionaalisiin tarpeisiin reagoida tai huoltajan on kyvytön turvaamaan ja tukemaan lapsen sosiaalisia tarpeita ja pärjäävyyttä. (Glaser 2011, 866–75, Söderholm & Politi 2012, 76–81 mukaan.) Lapsen perustarpeiden laiminlyönti voi ilmetä esimerkiksi terveydenhoito-ohjeiden noudattamatta jättämisenä, lapsen huonona hygieniana, asianmukaiseen terveydenhoitoon hakeutumisen laiminlyöntinä, vähäisenä ravinnon saantina ja yleisenä piittaamattomuutena lapsen suojeluun ja turvan takaamisena (Kaltoinkohdeltu lapsi 2019, 51). Lapsen huoltajien työolosuhteet, kuten työttömyys, matalapalkkaisuus ja työn kuormittavuus voivat myötävaikuttaa lapsen laiminlyönnille. (Söderholm & Politi 2012, 81.)

4.3 Henkinen väkivalta

Henkinen väkivalta sisältää toimintaa ja käyttäytymistä, joilla on haitallinen vaikutus lapsen psyykkiselle ja tunne-elämän kehitykselle. Jos lapsi kokee kotona henkistä väkivaltaa, puuttuu lapselta silloin kehitykselle välttämätön välittävä ja kannustava kasvuympäristö. (Kaltoinkohdeltu lapsi 2019, 51). Henkinen väkivalta määritellään yksittäiseksi tilanteeksi tai toistuvaksi toimintataivaksi, jossa lapsen huoltaja laiminlyö lapsen tunne-elämän, hoivan ja huolenpidon tarpeet (American Professional Society on the Abuse of Children 2017, Järvillehto ym. 2019, 189 mukaan). Henkisen väkivallan merkkejä voivat olla esimerkiksi pelottelu, uhkailu, nöyryyttäminen, nimittely, kykenemättömyys tukea lapsen sosiaalista kehitystä iänmukaisesti, tunteiden näyttämisen ja ilmaisemisen kieltäminen sekä henkiseen terveyteen, terveydenhuoltoon ja koulutukseen liittyvien tarpeiden laiminlyönti (Glaser 2011, LAPS 2015, Järvillehto ym. 2019, 190 mukaan).

4.4 Fyysinen väkivalta

Lapseen kohdistuva ruumiillinen väkivalta, joka tuottaa kipua tai vahingoittaa terveyttä on lapsen fyysistä pahoinpitelyä. WHO (World health organization s.a.) määrittelee väkivallan tahalliseksi fyysisen voiman tai vallan käyttöä tai sen uhkaa toista ihmistä tai ihmisryhmää vastaan, jonka seurauksena voi olla

vamma, kuolema, psyykkinen haitta tai kehityksen häiriintyminen. Fyysistä pahoinpitelyä on esimerkiksi lapsen ravistelu, lyöminen, potkiminen ja lapsen huumaaminen. Lapsen pahoinpitely voi johtaa kuolemaan. (Kallio ym. 2012, 100.) Yleisimpiä väkivallan merkkejä ovat lapsessa esiintyvät mustelmat, palovamma, luun murtumat, sisäelinvammat ja pään alueen vammat (Kaltoinkohdeltu lapsi 2019, 51).

Kuritusväkivallalla aikuinen pyrkii rankaisemaan tai säätelemään lapsen käyttäytymistä aiheuttamalla lapselle epämukavaa oloa tai kipua. Kuritusväkivallasta ei jää fyysisiä vammoja, mutta se luokitellaan lapsen fyysiseksi pahoinpitelyksi. Kuritusväkivaltaa voi olla esimerkiksi läpsiminen, nipistäminen, töniminen tai tukistamista. (Kallio ym. 2012, 100.) Kuritusväkivalta voi johtua huoltajan väsymyksestä ja uupumuksesta, mielenterveys- tai päihdeongelmasta tai se voi olla harkittu kasvatustapa (Kaltoinkohdeltu lapsi 2019, 51).

5 HUOLEN HERÄÄMINEN

Kaupin (2012) mukaan, huoli lapsen hyvinvoinnista herää usein päiväkodissa tai koulussa, sillä muutokset lapsen voinnissa näkyvät usein toverisuhteissa ja toimintakyvyssä. Huoli on subjektiivinen käsitys, joka varhaiskasvattajalla syntyy asiakassuhteessa. Varhaiskasvattajan muodostama kuva lapsen tilanteesta on henkilökohtainen, subjektiivinen ja kontaktiin sidottu. Huoli herää varhaiskasvattajan lapsesta tekemiensä havaintojen perusteella. Näitä havainnoita varhaiskasvattaja tarkastelee suhteessa kokemuksiinsa, tietoihinsa, sekä aikaisemmin oppimaansa. Tämän avulla varhaiskasvattaja hahmottaa kokonaisvaltaisen näkemyksen tilanteesta, jossa työntekijällä on herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista. (Arnkil & Eriksson 2012, 21–22.) Näistä havainnoista on myös hyvä keskustella työyhteisön kanssa, sillä jaetut havainnot tukevat ja monipuolistavat näkemystä lapsesta heränneestä huolesta (Heinonen ym. 2016, 187).

Varhaiskasvatuksessa keskiössä on lapsi, samalla on kuitenkin tärkeää nähdä perheen merkitys lapsen hyvinvoinnin kannalta. Varhaiskasvatuksessa varhaiskasvattajat kohtaavat perheet säännöllisesti, mikä auttaa luomaan luottamuksellisen suhteen syntymistä. Luottamuksellinen suhde ja säännölliset koh-

taamiset arjessa auttavat huomaamaan, jos jokin lapsen tai perheen tilanteessa herättää huolta. (Heinonen ym. 2016, 181.) Arnkilin ja Erikssonin (2012) mukaan, yleisesti työntekijän ”tuntumaa” lapsen tilanteesta pidetään petollisena, ja perinteisesti faktoja arvostetaan. ”Tuntuma” tai ”tuntosarvet” ovat kuitenkin tärkeä työväline. Ne ovat työntekijän koulutuksen, työ- ja elämäkokemuksen summa, jonka avulla työntekijä kiinnittää huomiota tiettyihin asioihin ja antaa niille tietyn merkityksen. Asiakkaan tilanteeseen samaistuminen ja ”mukaan meneminen” tuottaa lisää ymmärrystä ja auttaa työntekijää arvioimaan tilannetta. (Arnkil & Eriksson 2012, 35.)

5.1 Huolen vyöhykkeistö

Huolen herättyä lapsen hyvinvoinnista, työntekijällä voi herätät huoli omien voimavarojen, osaamisen ja toimintamahdollisuuksien riittävydestä (Arnkil & Eriksson 2012, 25). Jaettu tietämys, ymmärrys ja asiantuntijuus ovat tärkeitä käsitteitä varhaiskasvatustyössä. Yhteinen kokemuksista oppiminen, kasvatuskäytäntöjen arviointi ja ongelmatilanteiden pohdinta edistävät toimintojen arviointia ja kehittämistä. (Kupila 2017.)

Huolen vyöhykkeistöä voi käyttää apuna, kun varhaiskasvattajalla on epävarmuutta omassa pärjäämisessä lapsen hyvinvoinnista heränneen huolen kanssa. Huolen vyöhykkeistö (kuva 1) auttaa varhaiskasvattajaa jäsentämään lasta koskevan huolensa astetta, omia auttamismahdollisuuksia ja lisävoimavarojen tarvetta. (Arnkil & Eriksson 2012, 25.) Kuvassa sana *kontrolli*, tarkoittaa tilanteen hallinnan lisäämistä, esimerkiksi rajoittamalla jotakin ei-toivottua asiaa.

Huoleton tilanne	Pieni huoli		Harmaa vyöhyke		Suuri huoli	
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Ei lainkaan huolta.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä. Selvästi koettu lisävoimavarojen	Huolta paljon ja jatkuvasti; lapsi vaarassa.	Huoli erittäin suuri; lapsi välittömässä vaarassa.

	omiin mahdollisuuksiin vahva.	mahdollisuuksiin hyvä.	heikkinen. Mielessä toivomus	ja kontrollin lisäämisen tarve.	Omat keinot loppumassa.	Omat keinot loppussa.
		Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	lisävoimavaroista ja kontrollin lisäämisestä.		Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava heti.	Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti.

Kuva 1. Huolen vyöhykkeistö (Arnkil & Eriksson 2012, 25).

Huolettomassa tilanteessa (1) varhaiskasvattaja kokee lapsen tilanteen ja kasvuolosuhteet hyväksi ja lapsi oppii, kehittyy ja kasvaa normaalisti. Tässä vyöhykkeessä varhaiskasvattaja luottaa myös omaan toimintaansa ja se tuottaa toivottua tulosta.

Pienen huolen vyöhykkeellä (2–3) tilanteessa on pientä huolta herättäviä tekoja ja huoli saattaa esiintyä toistuvastikin. Varhaiskasvattajalla on vahva luottamus omiin auttamismahdollisuuksiinsa sillä huolet ovat suhteellisen helppoja ottaa puheeksi ja huoliin varhaiskasvattaja voi tarjota omaa tukeaan ja tämä tuki on usein riittävää.

Harmaan alueen vyöhykkeellä (4–5) varhaiskasvattaja kokee tuntuvaan ja kasvavaan huolta lapsen hyvinvoinnista, kaipaa lisää voimavaroja ja kontrollia. Huolta on saattanut ilmetä jo pitkään, mutta varhaiskasvattaja saattaa olla samaan aikaan epävarma, onko huoli riittävän vakavaa tai liioitteleeko hän. Varhaiskasvattajan omat auttamiskeinot on käytetty ja usko omiin auttamismahdollisuuksiin ovat loppussa.

Suuren huolen vyöhykkeellä (6–7) varhaiskasvattaja arvioi ja ennakoii lapsen olevan vaarassa ja ellei tilanteeseen saada muutosta välittömästi lapselle käy todella huonosti. Tilanne vaatii varhaiskasvattajaa toimimaan ja ottamaan yhteyttä esimerkiksi poliisiin tai sosiaalitoimeen. Varhaiskasvattajan omat auttamismahdollisuudet ovat loppussa. (Arnkil & Eriksson 2012, 26).

5.2 Huolen puheeksiotto

Kun varhaiskasvattajalla herää huoli lapsen hyvinvoinnista, hänen tulee ottaa huoli puheeksi lapsen huoltajien kanssa mahdollisimman varhain, avoimesti ja perhettä kunnioittaen. Vastuu huolen puheeksiottamista lapsen huoltajien kanssa on sillä henkilöllä, jolla huoli on herännyt. (Heinonen ym. 2016, 188.) Huolen puheeksiottaminen tarkoittaa sitä, että varhaiskasvattaja tuo esiin oman huolensa, eikä puhu lapsen tai perheen ongelmista. Huolen puheeksiottamisella varhaiskasvattaja pyytää lapsen huoltajilta yhteistyötä ja apua oman huolensa vähentämiseksi. Varhaiskasvattajan on hyvä kirjata ylös lapsesta huolta herättäviä havaintoja. Näin varhaiskasvattaja pystyy kertomaan huoltajalle konkreettisia havaintojaan lapsesta ja huoltajan on helpompi saada käsitys huolen aiheesta. Yleisesti ilmaistu huoli saattaa jäädä huoltajilla ymmärtämättä. Huolen konkretisointi auttaa myös varhaiskasvattajaa selkeyttämään huolen aihettaan ja pohtimaan tukikeinoja. (Arnkil & Eriksson 2012, 7, 23.)

Huolen puheeksi ottamisen lähtökohtana on saada kokonaiskuva lapsen ja perheen tilanteesta ja pohtia yhdessä tilannetta ja mahdollista tuen tarvetta. Koska moniin perheen ongelmiin liittyy häpeää, syyllisyyttä tai yhteiskunnallista stigmaa, huolen puheeksi ottajalta pitää olla ammatillista rohkeutta, herkkyyttä ja sensitiivisyyttä. (Heinonen ym. 2016, 189.) Siksi on myös tärkeää, että keskustelu käydään rauhallisessa tilassa, ei oven raossa tai päiväkodin eteisessä, jossa vaitiolovelvollisuus saattaa rikkoutua. Huolen puheeksiottamisen on osa kunnioittavaa varhaista puuttumista. Tasavertainen ja kunnioittava kohtaaminen huoltajien kanssa tapahtuu parhaiten silloin, kun varhaiskasvattaja tunnistaa perheessä myös onnistumisia ja voimavaroja. Voimavarat löydettyään varhaiskasvattaja pohtii, millaista tukea ja apua hän voi omalta osaltaan tarjota. (Arnkil & Eriksson 2012, 30,11.) Vanhempia on hyvä rohkaista kertomaan perheen tilanteesta tapahuvista muutoksista ja kriiseistä, kuten vanhempien erosta tai lähisukulaisen kuolemasta, jotta varhaiskasvattajat voivat tukea lasta parhaalla mahdollisella tavalla muuttuneessa tilanteessa (Heinonen ym. 2016, 189).

5.3 Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä, jos lapsen ja perheen arjesta selviytymisestä herää huolta, lapsen oma käyttäytyminen, lapsen hoidon ja huolenpidon tarve tai kehitystä vaarantavat tekijät edellyttävät lastensuojelutarpeen selvittämistä. Lastensuojeluilmoituksen tekemistä ei voi lykätä, eikä yksi jo tehty ilmoitus poista ilmoitusvelvollisuutta, jos huoli lapsesta tai perheessä ilmenee uudelleen. (Heinonen ym. 2016, 195.)

Peruspalvelujen piirissä saatetaan empiä lastensuojeluilmoituksen tekemistä, etenkin, jos lastensuojelun kanssa ei ole toimivaa käytäntöä (Arnkil & Eriksson 2012, 33). Peruspalveluja, joiden työntekijöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos he ovat työtehtävissään havainneet lapsen hoidossa ja huolenpidossa puutteita, lapsen kehitystä vaarantavia olosuhteita tai lapsen oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä, on varhaiskasvatuksen henkilökunnan lisäksi mm. opetustoimi ja nuorisotoimi. (Lastensuojelun käsikirja 2021.) Näissä toimipisteissä lastensuojelulain edellyttämä ilmoitusvelvollisuus ei käytännössä näyttäydy kovin usein. Päiväkodin työntekijällä on kuitenkin aina ilmoitusvelvollisuus, ja ilmoitusvelvollinen ei voi tehdä ilmoitusta anonymisti. Lapsella ja lapsen huoltajalla on oikeus tietää lastensuojeluilmoituksen tekijä. (Lastensuojelun käsikirja 2021.) Vaitiolovelvollisuus ei ole este ilmoituksen tekemiselle.

Huhtasen (2004) mukaan, päiväkodin näkökulmasta lastensuojeluilmoitus on tehtävä, kun

- lapsen kasvatusta ja hoitoa vakavasti laiminlyödään
- lapseen kohdistetaan fyysistä väkivaltaa
- lapseen kohdistuu psyykkistä tai fyysistä pahoinpitelyä
- lapsen vanhemmat käyttävät runsaasti päihteitä
- lapsen vanhemmilla on vakavia mielenterveysongelmia
- lapsen fyysisten tarpeiden tyydyttämisessä ilmenee jatkuvia puutteita (esim. ravinnossa ja asianmukaisessa vaatetuksessa)
- lapsi oireilee (ilmenee levottomuutena, ahdistuksena, pelkoina, väsymyksenä jne.)

Lastensuojeluilmoituksen jälkeen asia menee lastensuojeluviranomaisten käsiteltäväksi. Seitsemän vuorokauden sisällä ilmoituksen tekemisestä, tulee lastensuojeluviranomaisten ratkaista, käynnistetäänkö lastensuojelutarpeen arviointiprosessi lapsesta, josta lastensuojeluilmoitus on tehty. Jos arviointiprosessi käynnistyy, lapsen lastensuojelunasiakkuus alkaa. Arviointiprosessi voi kestää kolme kuukautta, jonka aikana lastensuojeluviranomaiset tapaa lasta sekä huoltajia, hankkii tarvittavan informaation tilanteen ratkaisun tueksi ja arviointiprosessi tulee viedä päätökseen. Prosessin tavoitteena on löytää keinot joiden avulla lapsi ja perhe selviytyvät paremmin arjessa ja joilla puututaan lastensuojeluilmoituksen huolen aiheisiin. (Heinonen ym. 2016, 196.)

Tavalliset elämäncriisit voivat olla lastensuojelun tarpeen takana, mutta myös poikkeukselliset koettelevat olot. Yllättävät kriisit tai tilapäinen uupumus voi ravisuttaa tavallistakin perhearkea. (Heino & Bardy 2012, 64.) Kun lapselle ja lapsen perheelle tarjotaan apua ja tukea varhaisessa vaiheessa, ehkäistään ongelmien syntymistä ja niiden syvenemistä (STM s.a.).

6 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Aikaisempaa tutkimustietoa etsin Google Scholarista, Theseuksesta, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kirjastosta ja kyyti.finna.fi:stä. Hakusanoina käytin huolen herääminen ja varhaiskasvatus. Huolen heräämisestä, sen tunnistamisesta ja käsittelystä varhaiskasvatuksessa on tehty useita opinnäytetöitä erilaisista lähtökohdista, kuten varhaiskasvattajien toiminnasta huolen heräämisen jälkeen ja varhaiskasvattajien kokemuksia huolen heräämisestä ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Pro gradu -tutkielmia on tehty tutkittavan aiheeni vierestä, esimerkiksi lastensuojelullisesta huolen heräämisestä varhaiskasvatuksessa, sekä ehkäisevästä lastensuojelusta varhaiskasvatuksessa. Kouvolan kaupungin varhaiskasvatukselle ei ole aikaisemmin tehty opinnäytetyötäni vastaavaa tutkimusta.

Nykänen, Plosila ja Tuomi (2020) tekivät opinnäytetyönään selvityksen Vaasan kaupungin päiväkodeissa ehkäisevästä lastensuojelusta. Tutkimuksessa selvitettiin mm. mikä herättää huolen lapsen ulkonäössä, käytöksessä, olemuksessa, leikeissä ja sosiaalisissa suhteissa, sekä miten työntekijät toimivat tilanteissa, joissa huoli lapsesta on herännyt. Selvityksen mukaan lapsessa

näkyvät ruhjeet ja mustelmat, lapsen aggressiivinen ja huono käytös muita lapsia ja päiväkodin työntekijöitä kohtaan ja se, että lapsi leikkii aina yksin, herätti eniten huolta tutkimukseen vastanneissa henkilöissä. Selvityksen mukaan kyselyyn vastanneiden päiväkotien työntekijät toteuttavat ehkäisevää lastensuojelua monipuolisesti, mutta työntekijät eivät koe omaavansa riittävää tietämystä ehkäisevästä lastensuojelusta. (Nykänen ym. 2020, 78–81.)

Huolen heräämiseen ja siihen puuttumiseen varhaiskasvatuksessa on tehty jonkin verran oppaita opinnäytetöinä eri toimeksiantajille. Esimerkiksi Aropaasi, Huuskonen ja Kelonen (2020) ovat tehneet opinnäytetyönään Pilke Musiikkipäiväkoti Onnimannin varhaiskasvatuksen työntekijöille oppaan ”Miten toimia, kun huoli lapsesta herää?” Opasta varten tutkijat keräsivät tietoa varhaiskasvattajien kokemuksista ja olemassa olevasta tiedosta, miten toimia, kun huoli lapsesta on herännyt kyselylomakkeen avulla. Kyselytuloksissa varmistui oppaan tarpeellisuus, sillä 22 % kyselyyn vastanneista varhaiskasvattajista ei tiennyt lainkaan, kuinka toimia, kun huoli lapsesta on herännyt. Valmiissa oppaassa oli huolen ja huolen puheeksi oton määritelmät, huolen vyöhykkeistö ja huolen arviointitaulukko. Oppaan tarkoituksena oli lisätä varhaiskasvattajien tietoa, kuinka toimia, kun huoli lapsesta on herännyt. (Aropaasi ym. 2020, 36–43.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

opinnäytetyön ideointi alkoi alkutalvesta 2020. Olin kiinnostunut tekemään opinnäytetyöni Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuksessa, ja onnistuinkin saamaan sen opinnäytetyöni tilaajaksi. Toimeksiantajan kanssa sovin lopullisen opinnäytetyön aiheen ja rajauksen. Tutkimusta haluttiin rajata koskemaan vain osaa päiväkodeista. Toimeksiantajan ehdotus oli, että tutkimus kohdistettaisiin vuorohoitoa tarjoaviin päiväkoteihin, sillä näissä päiväkodeissa on enemmän erilaisia toimintoja ja siirtymätilanteita, kuten nukkumaan meno, suihkussa käyminen ja hampaiden pesu, kuin päiväkodeissa, jotka eivät tarjoa vuorohoitoa. Tutkimuslupahakemus, tutkimussuunnitelma ja opinnäytetyösopimukset allekirjoitettiin alkuvuodesta 2021. Tutkimusluvan saatua aloin hahmottelemaan teoreettista viitekehystä ja suunnittelemaan kyselylomaketta. Kyselylomake oli valmis lähetettäväksi vastaajille maaliskuussa, ja aineistoa

aloin käsittelemään heti kyselyn vastausajan jälkeen huhtikuussa. Teoriaa tutkimukseeni etsin Google Scholarista, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kirjastosta sekä Kyyti-kirjastosta. Hakusanoina käytin muun muassa huolen herääminen, varhaiskasvatus, laiminlyönti, kaltoinkohtelu ja ammatillisuus. Opinnäytetyöni valmistui aikataulussaan, syksyllä 2021.

7.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Kouvolan kaupungin vuoropäiväkotien varhaiskasvatuksen ammattilaisilta, millaiset asiat lapsen ulkoisessa olemuksessa, käyttäytymisessä tai lapsen perheen toiminnoissa herättävät huolen lapsen hyvinvoinnista, kuinka varhaiskasvattajat ovat toimineet, kun huoli lapsen hyvinvoinnista heräsi ja tietävätkö varhaiskasvattajat tämän hetken tietämyksensä perusteella, kuinka heidän kuuluisi toimia, jos heillä tällä hetkellä heräisi huoli lapsen hyvinvoinnista. Tarkoituksena oli myös selvittää, onko varhaiskasvattajan työkokemusvuosilla, ammatilla tai työvuoroilla vaikutusta vastaajan kokemaan huoleen lapsen hyvinvoinnista tai toimintatapoihin huolen heräämisen jälkeen. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa lapsen hyvinvoinnista huolta herättävien piirteiden moninaisuudesta varhaiskasvattajien kokemana. Tulosten avulla voidaan päivittää tai uudistaa materiaaleja, jotka tukevat varhaiskasvattajia havainnoimaan lapsessa tapahtuvia, turvallisen ja tasapainoisen kasvun ja kehityksen kannalta huolta herättäviä muutoksia, ja heränneen huolen työstämistä.

Tutkimuskysymykset:

1. Minkälaiset asiat lapsen olemuksessa ja perheen toiminnoissa herättävät varhaiskasvattajassa huolta lapsen hyvinvoinnista?
2. Kuinka varhaiskasvattaja toimii, kun hänellä on herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista?

7.2 Tutkimuskohde

Kouvolan kaupungin varhaiskasvatus- esitteen (s.a.) mukaan, Kouvolan kaupungin varhaiskasvatus on vanhemmuutta vaalivaa, kulttuuriin kutsuvaa, lasta

liikuttavaa, luontoa lähestyvää ja pedagogisuuteen perustuvaa. Kouvolan kaupungilla on yhteensä 36 päiväkotia, joista kuusi on vuorohoitoa tarjoavia päiväkoteja, jotka ovat avoinna myös öisin, viikonloppuisin ja pyhisin. Lisäksi laajennetut aukioloajat ovat kolmessa päiväkodissa. (Kouvola.fi 2019). Tutkimusta haluttiin rajata koskemaan vain osaa päiväkodeista. Toimeksiantajan ehdotus oli, että tutkimus kohdistettaisiin vuorohoitoa tarjoaviin päiväkoteihin, sillä näissä päiväkodeissa on enemmän erilaisia toimintoja ja siirtymätilanteita, kuten nukkumaan meno, suihkussa käyminen ja hampaiden pesu, kuin päiväkodeissa, jotka eivät tarjoa vuorohoitoa. Tutkimus päätettiin kohdistaa kaikkiin kuuteen vuorohoitoa tarjoaviin päiväkoteihin, jotka ovat Marja-Ahon päiväkotinä, Lehvätien päiväkotinä, Peippolan päiväkotinä, Myllykosken päiväkotinä, Ekholmintien päiväkotinä ja Jaakon puiston päiväkotinä. Tutkimuskysely lähetetään näiden päiväkotien jokaiselle kasvatusvastuulliselle työntekijälle, joita ovat varhaiskasvatuksen lastenhoitajat, varhaiskasvatuksen sosionomit ja varhaiskasvatuksen opettajat.

7.3 Määrällinen tutkimus

Tutkimuksessa käytettävää tutkimusmenetelmää ei valita tutkijan henkilökohtaisten mieltymysten mukaan, vaan menetelmän valintaa ohjaa tutkimusongelma, tiedonintressi ja tutkimuskysymykset. Kuitenkin hyvän tutkimuskäytännön mukaan, tutkijan on käytettävä tutkimusmetodeja, jotka tutkija hallitsee. Metodit ovat perustellusti ja tietoisesti valittuja välineitä toteuttaa tutkimus (Vilka 2021b, 68, 38). Valitessani tutkimusmenetelmää pohdin, minkä tutkimusmenetelmän avulla saan mahdollisimman hyvän tutkimusaineiston ja mikä menetelmä sopii tutkimuskohteelle. Vilkan (2021a) mukaan määrällistä tutkimusmenetelmää voi käyttää opinnäytetyössä silloin, kun pyritään selittämään ja ymmärtämään millaisia käsityksiä ja kokemuksia ihmisillä on ja kuinka vastaajien keskuudessa nämä kokemukset ja käsitykset jakautuvat. Tässä tutkimuksessa päädyin määrälliseen eli kvantitatiiviseen tutkimusotteeseen, sillä uskoin sen avulla saavani parhaiten vastaukset tutkimuskysymyksiini.

Määrällisessä tutkimuksessa on tärkeää tietää täsmällisesti, mitä tutkitaan. Tutkijan on määriteltävä käsitteet ennen tutkimusaineiston keräämistä. Käsitteet on määriteltävä mitattavaan muotoon ja jokaisen tutkimukseen osallistu-

van on ymmärrettävä käsitteet ja kysymykset samalla tavalla, muuten tutkimustulos voi olla epäluotettava. Määrällisessä tutkimuksessa halutaan tietoja muuttujista. Muuttujia ovat esimerkiksi henkilöä koskeva asia, toiminta tai ominaisuus. Määrällistä tutkimustietoa, tai määrälliseen muotoon muutettavaa sanallista tietoa tutkittavasta aiheesta, saadaan mittarin avulla. Määrällisessä tutkimuksessa mittarina yleensä käytetään havainnointi-, haastattelu- tai kyselylomaketta. Määrällisellä tutkimuksella saadaan tietoa muuttujien välisistä suhteista ja eroista, ja tutkimusaineisto saadaan numeroina. Laadullisen aineiston voi myös ryhmitellä numeerisesti. Tutkimustulokset esitetään numeroina, esimerkiksi tunnusluvuilla. Olennainen numerotieto tulkitaan myös sanallisesti ja kerrotaan, millä tavalla eri asiat eroavat toistensa suhteen tai liittyvät toisiinsa. (Vilkka 2007, 14, 36–37.)

7.4 Kyselylomake

Määrällisessä tutkimuksessa yleisin käytetty aineiston keräämiseen käytetty tapa on kyselylomake. Tässä menetelmässä vastaaja lukee itse kysymyksen ja vastaa siihen itse kirjallisesti. Kyselylomake tutkimusmenetelmänä sopii silloin, kun vastaajia on paljon ja vastaajat ovat hajallaan. (Vilkka 2021b, 94.) Tutkimuksen kyselylomakkeessa on monivalintakysymyksiä, eli suljettuja ja strukturoituja kysymyksiä. Monivalintakysymyksissä vastaajalle annetaan valmiit vastausvaihtoehdot ja kysymysmuoto on standardoitu, eli vakioitu. Vakioitu kysymys tarkoittaa, että jokaiselta kyselyyn osallistuneelta vastaajalta kysytään sama kysymys tismalleen samalla tavalla (Vilkka 2021b, 106). Vilkan (2021b) mukaan, kyselylomakkeessa ei tule kysyä mitään, mikä olisi vain ”kiva tietää”, vaan tutkimuksessa ja kyselylomakkeessa kaikkea on peilattava tutkimuksen tavoitteisiin ja teoreettiseen viitekehykseen. Kyselylomakkeessa tulee kysyä vain sellaisia asioita, joita tutkimussuunnitelmassa sovittiin mitattavan.

Kyselyn alussa kysytään vastaajan taustatietoja. Nämä taustatiedot ovat selittäviä muuttujia, eli niiden avulla tarkastellaan tutkittavaa ominaisuutta. Esimerkiksi vaikuttaako vastaajan työkokemusvuodet tai ammatti huolen vyöhykkeistön käyttöön. Avoimissa kysymyksissä vastaamista rajataan vain vähän ja tavoitteena on saada vastaajilta mielipiteitä ja spontaaneja vastauksia. Sekamuotoisissa kysymyksissä vastausvaihtoehtoja on annettu, mutta mukana on myös avoimia kysymyksiä. Sekamuotoista kysymystä voidaan käyttää silloin,

kun kaikkia vastausvaihtoehtoja ei tunneta. (Heikkilä 2004, 49–52, Vilkan 2021b, 106 mukaan.)

Kyselylomake voidaan lähettää myös sähköisesti, eli sähköisenä kyselynä. Tutkimuksessani päädyin käyttämään sähköistä kyselyä, sillä tutkimus toteutettiin useassa päiväkodissa, eri puolella Kouvola. Lisäksi vallitsevan Covid-19 pandemian takia halusin välttää ylimääräisiä kontakteja ihmisiin. Ennen kuin sähköistä kyselyä käytetään aineiston keräämistä varten, on hyvä varmistaa, että tutkimukseen osallistuvilla vastaajilla on yhtäläiset tietotekniset resurssit käytössään, eli mahdollisuus käyttää tietokonetta ja internetiä. Sähköpostin tai internetin kautta lähetettävissä kyselyissä voi kuitenkin ilmetä tutkimuseettisiä ongelmia. Sähköposti, josta vastaaja on vastannut kyselyyn, tai tietokoneen IP-numero (Internet Protocol) voi paljastaa vastaajan nimen tai sijainnin. (Vilka 2021b, 95.) Tutkimuskysely lähetettiin tutkimukseen osallistuville varhaiskasvattajille sähköisenä linkkinä varhaiskasvatuspäällikkö Helena Kuusiston kautta. Linkki siirtää vastaajan kyselyn osoitteeseen, joten vastaajan oma sähköpostiosoite ei tule ilmi tutkijalle missään tutkimuksen vaiheessa. Vastaajilla oli mahdollisuus osallistua kyselyyn työaikana työpaikan tietokonetta käyttäen ja useampi vastaaja on todennäköisesti käyttänyt saman työpaikan tietokonetta, joten tietokoneen IP-numeron kautta vastaajan jäljitettävyys on mahdotonta.

7.5 Aineiston kerääminen

Kouvolan kaupunki vaatii organisaatiossaan tehtäviin tutkimuksiin ja selvityksiin tutkimuslupaa, jos tutkimus tai selvitys tehdään tutkijan tai tutkimuslaitoksen intressistä organisaation ulkopuolelta. Tutkimuslupaa haetaan tutkimuslupahakemuksella. Tutkimuslupa tulee hakea tutkimus- ja kehittämishankkeisiin, tilastoaineiston tietopyyntöihin ja opinnäytetöihin, joissa kerätään tunniste- ja yksilötietoja kaupungin asiakkaista tai henkilökunnasta. Tutkimuslupa tarvitaan kaikkiin tutkimusmenetelmiin. Kouvolan kaupungilla tehdään paljon erilaisia selvitys- ja tutkimustyötä ja tutkimusten tulosten hyödyntämisen ja päällekkäisten tutkimustoiminnan välttämiseksi kaupunki pitää kaupungin palveluita ja henkilöstöä koskevat tutkimustiedot julkisina aina kun mahdollista. (Kouvola.fi 2021). Hain tutkimuslupaa Kouvolan kaupungilta tutkimuslupahakemuksella

helmikuussa 2021. Tutkimuslupahakemuksessa selvitin tutkimukseni keskeiset tavoitteet, tutkimuksessa käytettävät menetelmät ja tutkimuksen kohderyhmän.

Tutkimuslupahakemuksen liitteeksi laitoin tutkimussuunnitelman. Tutkimussuunnitelma on kirjallinen sopimus toteutettavasta tutkimuksesta ja tutkimuskäytännöistä tutkijan ja toimeksiantajan välillä. Tutkimussuunnitelma sisältää tutkimusaiheen taustan, tutkimusongelmat, tutkimuskysymykset, tutkimuksen tavoitteen ja tarkoituksen, keskeiset käsitteet, teoreettisen viitekehyksen, käytettävät tutkimusmenetelmät, aineiston keräämistavan, analysointitapa, tutkimuskohteen, tutkimuksen aikataulun, tutkimuksen julkaisu aika ja paikka, sekä mahdolliset yhteistyökumppanit ja kustannusarviot. Tutkimussuunnitelmasta tulee käydä ilmi myös toimeksiantaja, sekä osapuolten vastuut ja velvollisuudet. (Vilkkä 2021b, 76.) Opinnäytetyölleni myönnettiin tutkimuslupa 22.2.2021.

Tutkimusta varten laadin saatekirjeen (Liite 1). Saatekirje sisältää tietoa tutkimuksesta ja sen tavoitteista, joiden perusteella vastaaja voi tehdä päätöksen kyselyyn osallistumisesta (Vilkkä 2007, 80–81). Saatekirje sisältää myös linkin sähköiseen kyselyyn. Sähköisen kyselyn (Liite 2) laadin Webropol-ohjelmalla. Webropol on kyselytutkimuksiin suunniteltu kysely- ja raportointi työkalu (Webropol.fi). Tutkimuskysely lähetettiin vain sellaisille henkilöille, joilla on tietoa tutkittavasta aiheesta ja kyselyssä kysytään vain tutkimuksen tarkoituksen mukaisia kysymyksiä. Kyselyssä ei kysytä henkilötietoja, tai muitakaan sellaisia tietoja, joiden avulla olisi mahdollisuutta tunnistaa tai jäljittää kyselyyn vastanneita henkilöitä. Kyselystä pyrin tekemään selkeän ja johdonmukaisen, jotta kyselyyn vastaajan on helppo ymmärtää kysymyksen sisältö, ja näin välttää kysymysten vääränlainen tulkinta. Kyselyyn vastaamiseen oli aikaa kolme (3) viikkoa, jonka jälkeen kysely sulkeutui. Kun vastausaikaa oli yksi viikko jäljellä, lähetin muistutusviestin jäljellä olevasta vastausajasta toimeksiantajan edustajalle.

8 AINEISTO

Kyselyyn vastasi 18 varhaiskasvatuksen ammattilaista ajalla 17.3 – 7.4.2021. Kysely lähetettiin 59–69 henkilölle ja kyselyn vastausprosentti oli 30,5–26,1 %.

Kysely oli tarkoitettu kaikille kasvatusvastuussa oleville päiväkodin työntekijöille kuudessa eri vuoropäiväkodissa. Yhdessä päiväkodeista kyselyä ei lähetetty työntekijöille ollenkaan ja muissa päiväkodeissa kysely oli lähetetty 2–20 varhaiskasvattajalle. Kyselyn vastausprosentti ei ole tarkka, sillä yhdessä päiväkodeista ei ollut tarkkaa tietoa, kuinka monelle varhaiskasvattajalle kysely oli lähetetty. Vastausprosentissa on otettu huomioon päiväkodin yhteyshenkilön arvio siitä, kuinka monelle varhaiskasvattajalle kysely lähetettiin. Yhden 34 vastaajan prosentuaalinen arvo vastaajista on 5,6 %. Arvioin kaikkien vastausten olevan laadultaan sellaisia, että ne voidaan ottaa mukaan tutkimustuloksiin.

8.1 Aineiston analyysi

Määrällisen tutkimusmenetelmän tutkimusaineistoa tarkastellaan numeerisesti, eli tutkittavia asioita ja niiden ominaisuuksia käsitellään yleisesti kuvailten numeroiden avulla (Vilkkä 2007, 14). Tutkimustulosten analyysissä esitän tulokset kuvien avulla, jonka lisäksi tulkiten kuvat sanallisesti. Kuvissa on analysoitu sellainen tutkimustieto, joka oli helposti muutettavissa numeroiksi määrälliset tutkimusmenetelmän mukaisesti.

Tutkimuskyselyssä oli mukana myös avoimia kysymyksiä. Avointen kysymysten käyttäminen kyselylomakkeessa ei tarkoita, että tutkimuksessa käytettäisiin myös laadullista, eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää, sillä kysymysten muoto ei määrittele tutkimusmenetelmää (Vilkkä 2021b, 106). Vallin (2018) mukaan, kyselyn avointen kysymysten analysointiin voi kuitenkin käyttää laadullisen tutkimuksen analysointi menetelmiä. Tässä tutkimuksessa avointen kysymysten analysointiin käytän aineisto lähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi tarkoittaa, että vasta tutkimusaineiston keräämisen jälkeen tutkija päättää, mistä tyypillistä kertomusta tai toiminnan logiikkaa aloitetaan etsimään. Tutkimusaineistosta säilytetään tutkimusongelman kannalta olennainen informaatio ja epäolennainen tieto jätetään pois ja tämä edellyttää tutkimusaineiston tiivistämistä tai ”pilkkomista” pienempiin osiin. Tutkimusaineiston tiivistämisen tai pilkkomisen jälkeen tutkimusaineisto ryhmitellään uudestaan sen mukaan, mitä tutkimusaineistosta ollaan etsimässä. (Vilkkä 2021b, 164.) Tutkimusaineistossa oli runsaasti vastauksia avoimissa tekstikentissä koskien varhaiskasvattajien havaintoja lapsessa huolta herättävistä

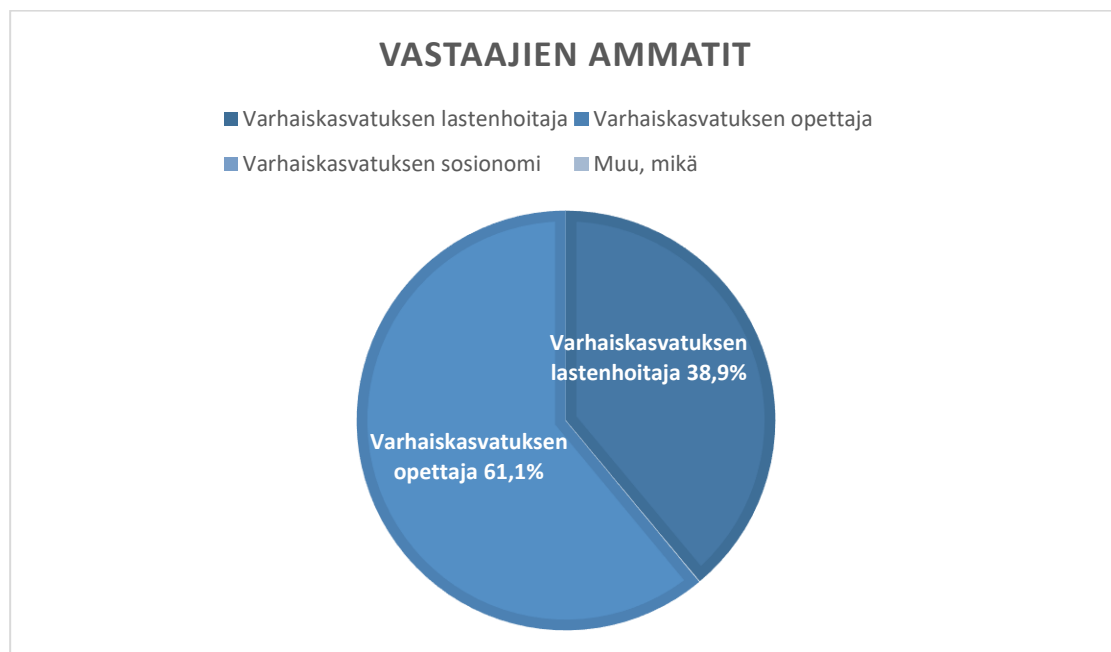
piirteistä, joten avointen kysymysten analysoinnissa teen lopuksi yhteenvedon, jossa on tiivistettynä tutkimusaineistosta eniten esiin nousseet tulokset.

9 TUTKIMUSTULOKSET

Kerätty tutkimusaineisto on riittävä ja siitä voidaan tehdä perusteltuja johtopäätöksiä tutkimuksen tavoitteiden kannalta. Ensin on kerrottu kyselyyn vastanneiden taustatiedot ja sen jälkeen tutkimustulokset. Tutkimustulokset on jaoteltu kahteen eri teemaan tutkimuskysymysten perusteella. Teemat ovat huolen herääminen lapsen hyvinvoinnista ja varhaiskasvattajan toiminta huolen heräämisen jälkeen.

9.1 Vastaajien taustatiedot

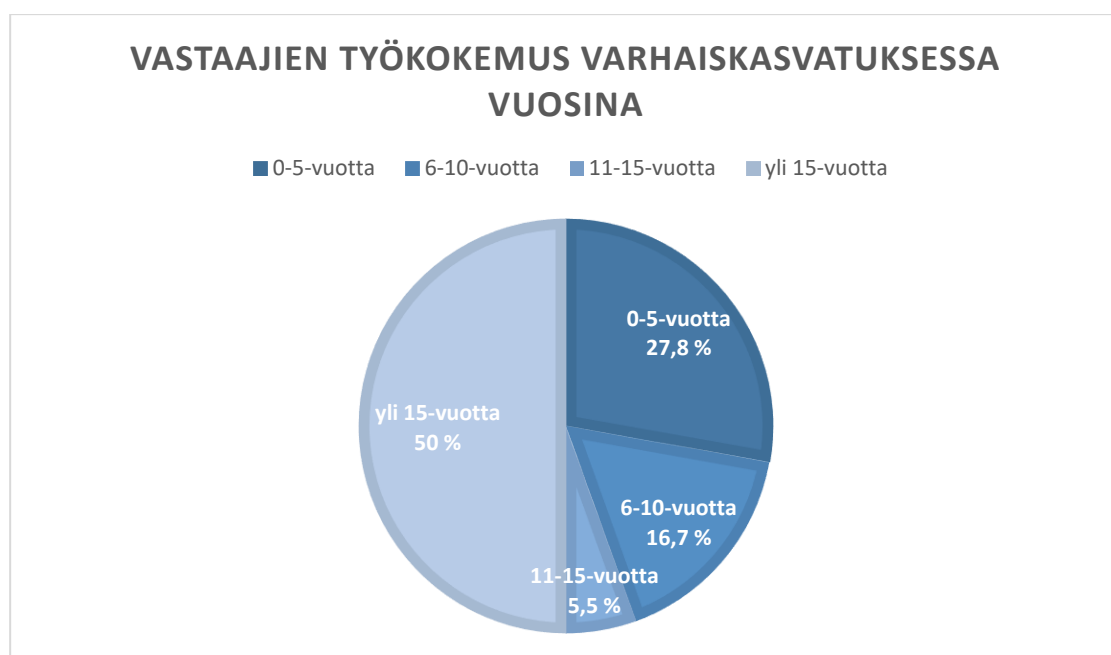
Ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin vastaajan ammattia. Vastausvaihtoehtoina oli varhaiskasvatuksen lastenhoitaja, varhaiskasvatuksen sosionomi, varhaiskasvatuksen opettaja ja muu, mikä. Muu, mikä- vastausvaihtoehdon oli tarkoitus karsia mahdollisia muita vastaajia, esimerkiksi avustajia ja vierihoitajia, pois kyselyn tuloksista, sillä tutkimuksessa haluttiin tutkia kasvatusvastuullisten vastauksia. Vastaaja pystyi valitsemaan vain yhden vaihtoehdon. Vastaajien ammatit ovat kuvassa 2.

Kuva 2. Vastaajien ammatit.

Tutkimuskyselyyn vastanneista 61,1 % (n=11) olivat ammanteiltaan varhaiskasvatuksen opettajia ja 38,9 % (n=7) olivat varhaiskasvatuksen lastenhoitajia. Varhaiskasvatuksen sosionomeja tai muita vastaajia ei ollut yhtään.

Toisessa kysymyksessä kysyttiin vastaajien työkokemusvuosia. Vastaajaa pyydettiin vastaamaan koko varhaiskasvatuksessa työskentelynsä ajalta. Vastausvaihtoehtoina oli 0–5-vuotta, 6–10-vuotta, 11–15-vuotta ja yli 15-vuotta. Vastaaja pystyi valitsemaan vain yhden vastausvaihtoehdon. Vastaajien työkokemukset vuosina on kuvattuna kuvassa 3.

Kuva 3. Vastaajien työkokemus vuosina.

Vastaajista suurimmalla osalla oli työkokemusta varhaiskasvatuksesta yli 15-vuotta. Vastaajista 50 % (n=9) oli työskennellyt varhaiskasvatuksessa yli 15-vuotta ja 11 – 15-vuotta varhaiskasvatuksessa oli työskennellyt 5,6 % (n=1) vastaajista. 6 – 10-vuotta varhaiskasvatuksessa oli työskennellyt vastaajista 16,7 % (n=3) ja 0–5- vuotta 27,3 % (n=5). Varhaiskasvatuksen opettajien työkokemusvuodet jakautuivat hyvin tasaisesti eri vaihtoehtojen kesken. Varhaiskasvatuksen opettajista 36,4 % (n=4) oli työskennellyt varhaiskasvatuksessa 0–5- vuotta, 27,3 % (n=3) 6–10- vuotta, 9 % (n=1) 11–15- vuotta ja 27,3 % (n=3) yli 15- vuotta. Varhaiskasvatuksen lastenhoitajista 14 %:lla (n=1) oli työkokemusta 0–5- vuotta ja 86 %:lla (n=6) yli 15- vuotta.

Kolmanteen kysymykseen “minkälaisia työvuoroja pääsääntöisesti teet?” vastauksia oli tullut 32 kappaletta. Kysymys oli monivalintakysymys, eli vastaaja pystyi valitsemaan useamman vaihtoehdon. Vastausvaihtoehtoja olivat päivävuoro, iltavuoro ja yövuoro. Vastaajien työvuorot ovat kuvassa 4.

Kuva 4. Vastaajien tekemät pääsääntöiset työvuorot.

Jokainen vastaaja oli vastannut tekevänsä päivävuoroja. Vastaajista 28 % (n=5) teki päivä- sekä iltavuoroja. Päivä-, ilta, ja yövuoroja teki 22 % (n=4) vastaajista, ja 50 % (n=9) vastaajista teki vain päivävuoroja. Kaikki yövuoroja tekevät olivat ammatiltaan varhaiskasvatuksen lastenhoitajia.

9.2 Huolen herääminen lapsen hyvinvoinnista

Neljännessä kysymyksessä kysyttiin, onko jokin lapsen ulkoisessa olemuksessa herättänyt varhaiskasvattajan huolen lapsen hyvinvoinnista (esim. ruhjeet, mustelmat)? Vastaajaa pyydettiin vastaamaan koko varhaiskasvatuksessa työskennellyltä ajaltaan. Vastausvaihtoehtoina oli ei ja kyllä, minkälaiset asiat? Vastaajalla pystyi tarkentamaan vastaustaan avoimeen tekstikenttään. Kuvassa 5 on listattuna vastaajien vastaukset avoimeen tekstikenttään.

Epäily esim. vanhemman pahoinpitelystä: tukistelu, riepottaminen, mustelmat.

Likainen vaatetus, mustelmat, likaisuus yleensäkin.

Likaisuus, puutteellinen vaatetus.

Epäsiisteys, nälkäisyys.
Likaiset hiukset.
Yleisen siisteyden muuttuminen, mustelmat.
Mustelmat.
Nuhriset, risat vaatteet, ei säänmukaisia vaatteita, likaiset hiukset, mustelmat eri puolella kehoa.
Epäsiisteys, takkuiset hiukset, fyysiset vammat, vaatteiden kunto/koko/siisteys.
Likaisuus, huonot vaatteet, hoidon laiminlyönti...
Ruhjeet, likaisuus.

Kuva 5. Lapsen ulkoisen olemuksen perusteella varhaiskasvattajissa huolta herättäneet havainnot.

Vastaajista 38,9 %:lla (n=7) ei ollut herännyt huolta lapsen hyvinvoinnista ulkoisen olemuksen perusteella. Vastaajista yli puolella, 61,1 %:lla (n=11) oli herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista ulkoisen olemuksen perusteella. Kaikki vastaajat, joilla oli herännyt huolta lapsen ulkoisen olemuksen perusteella, olivat tarkentaneet vastaustaan avoimeen tekstikenttään.

Viidennessä kysymyksessä kysyttiin, ” Onko jokin lapsen käyttäytymisessä herättänyt sinussa huolen lapsen hyvinvoinnista (esim. itkuisuus, sosiaaliset taidot)?” Vastaajaa pyydettiin vastaamaan koko varhaiskasvatuksessa työskennellyltä ajaltaan. Vastausvaihtoehtoina oli ei ja kyllä, minkälaiset asiat? Vastaajalla pystyi tarkentamaan vastaustaan avoimeen tekstikenttään. Kuvassa 6 on esiteltyinä vastaajien avoimeen tekstikenttään kirjoittamat tarkennukset.

Psykosomaattiset vatsaoireet.
Levottomuus, sulkeutuneisuus, aggressiivisuus.
Lapsen aggressiivisuus, pitkät hoitovuorot, heikot sosiaaliset taidot, kielteinen asenne oppimiseen, vanhemmat kieltäytyvät kuuntelemasta ja uskomasta meitä, kun esitämme ja kerromme huolemme lapsesta.
Nälkäisyys, väsymys.
Kommunikointi, leikki- ja sosiaaliset taidot vähissä.
Sosiaaliset taidot, itkuisuus, tuhriminen, tunteiden säätelyn vaikeudet, rumasti puhuminen, aggressiivisuus, valehtelu.
Keskustelut joissa lapsi on sanonut, että tietyistä asioista puhutaan vain kotona, värähtäminen vanhemman koskettaessa, kenen tahansa mukaan lähteminen, tunteiden näyttämisen puute, omaan maailmaan juuttuminen.
Aikuisen ikävä.
Lapsen väkivaltaiset puheet.

Apaattisuus, ujous, pelokkuus, epäasialliset puheet, liiallinen aikuisuus ikätasoon nähden.
Väsymys, itkuisuus, takertuvuus, säikähtely, ääniin reagointi, nukahtamisen vaikeus, levottomuus.
Lapsen sulkeutuneisuus, puhumattomuus.
Todella alhainen pettymyksen sietokyky, tunteiden hallinta taidot olemattomat.
Syrjään vetäytyminen, hiljaisuus.
Levottomuus, kaveritaitojen puute, itkuisuus, fyysinen väkivaltaisuus, oudot jutut.
Levottomuus, arkuus.
Jatkuva itkuisuus ja väsymys, väkivaltainen puhe, väkivaltainen käytös pettymysten tullessa.

Kuva 6. Asioita, jotka ovat herättäneet huolen lapsen hyvinvoinnista vastaajissa lapsen käytöksen perusteella.

Lapsen käyttäytyminen oli herättänyt huolta 94,4 %:ssa (n=17) vastaajista. Vain 5,6 % (n=1) vastaaja vastasi, ettei hänellä ole herännyt huolta lapsen käyttäytymisen perusteella. Kaikki vastaajat, joilla oli herännyt huolta lapsen käyttäytymisen perusteella, olivat tarkentaneet vastaustaan avoimeen tekstikenttään.

Kuudennessa kysymyksessä kysyttiin ” Onko sinulla herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista jonkin tietyn (yhden tai useamman) toiminnan aikana (esim. siirtymätilanteet, ruokailu)? Toiminnalla tarkoitetaan lapsen varhaiskasvatuspäivään sisältyviä toimintoja.” Vastaajaa pyydettiin vastaamaan koko varhaiskasvatuksessa työskennellyltä ajaltaan. Vastausvaihtoehtoina oli ei ja kyllä, min-kälaiset asiat? Vastaajalla pystyi tarkentamaan vastaustaan avoimeen tekstikenttään. Kuvassa 7 vastaajien avoimeen tekstikenttään annetut vastaukset.

Siirtymätilanteissa impulsiivinen lapsi satuttaa toisia.
Vapaa leikki avaa usein lapsen puhumaan asioistaan, ruokailu pienemmässä porukassa saattaa avata suun, toisen lapsen avautuminen helpottaa oman suun avaamista.
Sosiaaliset tilanteet, siirtymätilanteet, lepo hetket, ruokailut, kielenkäyttö, negatiivinen asenne oppimiseen.
Ruokailu, pelko ruoan loppumisesta. Väsymys, huoli hakemisesta.
Siirtymät, ohjattu toiminta.
Wc-tilanteissa, lepo hetkellä, leikeissä, lukuhetkellä.
Siirtymätilanteet ovat olleet haasteellisia, joskus ruokailu, keskittymistä vaativa toiminta. Usein miten ei ole vain yhtä tilannetta, mikä aiheuttaisi huolta vaan useampi.
Siirtymätilanteet, suurten ryhmien sietäminen, melun kestäättömyys, vaikka itse tuottaa melua.

Ruokailut (syö kuin ei olisi ruokaa aiemmin nähnyt), vessassa käymiset/tuhriminen. Yleensä huoli herää päivän aikana missä tilanteessa vaan.
Siirtymätilanteiden vaikeus ja niissä keskittymisen puute/kykenemättömyys, ruokailuissa ahmiminen, yhteisessä toiminnassa toimimisen vaikeudet.
Nukkarissa.
Syömättömyys ruokailussa, rauhattomuus keskittymistä vaativissa tilanteissa, väkivaltaisuus toisia lapsia kohtaan.
Siirtymät, wc-käynnit, lepohetket, ohjatut hetket, vapaa toiminta, tulo- ja hakutilanteet, ulkoilussa.

Kuva 7. Asioita, jotka ovat herättäneet varhaiskasvattajan huolen lapsesta jonkin toiminnan aikana.

Vastaajista 72,2 %:lla (n=13) oli herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista jonkin toiminnan aikana. Vastaajista 27,8 %:lla (n=5) ei ole herännyt huolta lapsen hyvinvoinnista toiminnan aikana. Kaikki vastaajat, joilla oli herännyt huolta lapsesta jonkin toiminnan aikana, olivat tarkentaneet vastaustaan avoimeen tekstikenttään.

Kysymyksessä seitsemän haluttiin selvittää, onko jokin huoltajan toiminta herättänyt varhaiskasvattajassa huolen lapsen hyvinvoinnista (esim. lapsen ja huoltajan välinen vuorovaikutus, puutteet lapsen vaatetuksessa)? Huoltajan toiminnalla kysymyksessä tarkoitettiin sellaista toimintaa, joka on varhaiskasvattajien havaittavissa. Vastaajaa pyydettiin vastaamaan koko varhaiskasvatuksessa työskennellyltä ajaltaan. Vastausvaihtoehtoina oli ei ja kyllä, minkälaiset asiat? Vastaajalla pystyi tarkentamaan vastaustaan avoimeen tekstikenttään. Nämä vastaukset ovat listattuna kuvassa 8.

Vaatepuutteet ja niiden likaisuus, vanhemman ikäväsävyinen puhetapa lapselle.
Mustia silmiä ollut äideillä, väsymys, alkoholille haiseminen, lapsen puutteellinen vaatetus ja niiden likaisuus, vääränkokoiset ja rikkinäiset vaatteet, lapselle jatkuva tiuskiminen, lapsen paiskominen.
Nälkäinen lapsi, huono vaatetus, liian pitkät hoitoajat, huoltajan huolimattomuus ja luottamuspuula hänen toimintaan ja sanoihin, toistuva myöhästyminen, lapsen käyttäytyminen (ylikas, huono keskittymiskyky, huonot käytöstavat).
Huoli vanhemmat pärjäämisestä. Lapsi puhuu kotona tiskaavansa yms.
Vuorovaikutus.
Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus, vanhemmat puheet, isä ei osallistu varhaiskasvatukseen kuin vasukeskustelussa.

Lapsen likaisuus, ruhjeet, apua ei suostuta ottamaan vastaan, toimimaton kommunikaatio, lapsen tarpeiden laiminlyöminen.
Puutteelliset vaatteet ja varusteet, hoidon laiminlyönti, keskustelun välttäminen, valehtelu, vanhempien huonot välit.
Lapsen vaatetus.
Huoltajien epäasiallinen käytös, tiuskiminen, asioiden hoitamattomuus, kiinnostuksen puute lapsen päiväkotipäivästä.
Likaiset vaatteet, liian pienet vaatteet.
Poissaolot.
Miten lapselle puhutaan; lapselle tiuskiminen. Vuorovaikutus, lämmön/läheisyyden puute lapsen ja vanhemman välillä. Vaihtovaatteita ei ole, vaatetus ei ole säänmukainen, vaatteet risoja.
Lapsen ja huoltajan välinen vuorovaikutus (esim. lämmön puuttuminen vuorovaikutuksesta, alituinen kiire, lahjontaan perustuva vuorovaikutus). Pukeutumiseen, hygieniaan, ahmimiseen liittyvä ruokailu tai ruokahaluttomuus. Lapsen voimakas väsymys.
Vuorovaikutus (ärtynyt, vihamielinen puhe), siisteys, ärtyvyys, väsyneisyys, apaattisuus huoltajan oma kunto (päihteiden haju).
Lapsen ja huoltajan välinen vuorovaikutus, puutteet lapsen vaatetuksessa, huoltajan väsymys, hoitovuorojen toistuva peruuntuminen ilmoittamatta.
Vähäinen ja likainen vaatetus, lapsen heikko hygienia, vanhemman erityisen väsynyt olemus, vanhemman tapa puhua lapsesta ja lapselle, vanhempi ei hae tai tuo lasta "ajallaan" ja yhteydenpito vanhempaan on hankalaa (ei vastaa puheluihin tai viesteihin).

Kuva 8. Asioita, jotka ovat herättäneet varhaiskasvattajan huolen lapsen hyvinvoinnista huoltajan toiminnassa.

Vastaajista 94,4 % (n=17) vastaajista vastasi kysymykseen "kyllä" ja 5,6 % (n=1) vastasi "ei." Avoimeen tekstikenttään vastasi 100 % (n=17) kysymykseen "kyllä" vastauksen antaneista vastaajista.

Kysymyksessä kahdeksan kysyttiin, onko vastaajalla herännyt huoli jostakin muusta, kuin aiemmin kysytyistä asioista. Vastaajaa pyydettiin vastaamaan koko varhaiskasvatuksessa työskennellyltä ajaltaan. Vastausvaihtoehtoina oli ei ja kyllä, minkälaiset asiat? Vastaajalla pystyi tarkentamaan vastaustaan avoimeen tekstikenttään. Nämä vastaukset ovat listattuna kuvassa 9.

Huumeet ovat vaikeammin tunnistettavissa tai havaittavissa.
Vanhempien juhlit, joista lapsi puhunut, jolloin lapsi valvonut ja kuunnellut.
Lapsen puheet kotiloista.
Oppimisesta, lapsen levottomuudesta, keskittymättömyydestä ja tarkkaamattomuudesta.

Lapsen puhe huoltajan fyysisestä satuttamisesta tai alkoholin käytöstä. Oppimisvaikeudet, kielenkehityksen vaikeudet mm.
Voimavaroista, taloudellisesta tilanteesta, yksinäisyydestä, kasvatuksellisista kysymyksistä, ravinnosta ja ruokailuista.
Huoltajan välttelevyys lapsen omiin varhaiskasvattajiin.
Lapsi on vähätelty itseään.

Kuva 9. Vastaajissa huolta herättäviä asioita, joita ei kysytty edellisissä kysymyksissä.

Tähän kysymykseen vastasi 94,4 % (n=17) vastaajista. Vastaajista 47,1 % (n=8) vastasi kieltävästi. 52,9 % (n=9) vastaajaa oli vastannut myöntävästi, ja heistä 88,9 % (n=8) oli lisännyt tarkennuksen avoimeen tekstikenttään.

Kuvassa 10 on esiteltynä yhteenveto tutkimustuloksissa eniten esiin nousseista huolen aiheista lapsen hyvinvoinnista. Tutkimustuloksissa samoja tai saman kaltaisia huolen aiheita oli vastattuna eri kysymysten alle. Yhteenvedon tarkoituksena on nostaa tutkimustuloksista selkeästi esille eniten huolta herättäneitä asioita.

Kuva 10. Varhaiskasvattajissa eniten lapsen hyvinvoinnista huolta herättäneet asiat.

Kyselyyn vastanneista varhaiskasvattajista 66,7 %:lla (n=12) oli herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista lapsen vaatetukseen liittyvissä asioissa. Vaatteet olivat huonokuntoisia, väärän kokoisia, likaisia, säähän sopimattomia tai niitä oli liian vähän. Huoli oli herännyt 100 %:lla (n=7) kaikilla varhaiskasvatuksen lastenhoitajilla ja 72,7 %:lla (n=8) varhaiskasvatuksen opettajalla. Työkokemusta vastaajilla oli vaihtelevasti nollasta yli 15- vuoden väliltä.

Lapsen ruhjeista tai mustelmista oli noussut huoli 44,4 %:lla (n=8) vastaajista, ja heistä 62,5 %:lla (n=5) oli varhaiskasvatuksesta yli 15- vuoden työkokemus. Vastanneista 50 % (n=4) oli varhaiskasvatuksen lastenhoitajia ja 50 % (n=4) varhaiskasvatuksen opettajaa. 12,5 % (n=1) vastaajista mainitsi myös lapsien äideillä olleen mustelmia havaittavissa kasvojen alueella.

Lapsen itkuisuus, ärtyneisyys tai apaattisuus oli herättänyt huolta lapseen hyvinvoinnista 28 %:lla (n=5) varhaiskasvattajista. Vastaajista 40 % (n=2) oli työskennellyt varhaiskasvatuksessa 0 – 5- vuotta, 20 % (n=1) 6 – 11- vuotta ja 40 % (n=2) yli 15- vuotta. Heistä 40 % (n=2) oli varhaiskasvatuksen lastenhoitajia ja 60 % (n=3) varhaiskasvatuksen opettajia. Lisäksi mm. lapsen muuttunut käytös, väkivaltainen käytös, väkivaltaiset puheet, omaan maailmaan juuttuminen, keskittymisvaikeudet ja tarkkaamattomuus mainittiin vastauksissa.

Lapsen ruokailuun, nälkään tai ravintoon liittyvää huolta oli herännyt 28,6 %:lla (n=2) varhaiskasvatuksen lastenhoitajista ja 45,5 %:lla (n=5) varhaiskasvatuksen opettajista. Vastaajista 14,3 %:lla (n=1) oli työkokemusta 0–5- vuotta, 28,6 %:lla (n=2) 6–11-vuotta, 14,3 %:lla (n=1) 11–15-vuotta ja 42,9 %:lla (n=3) yli 15-vuotta.

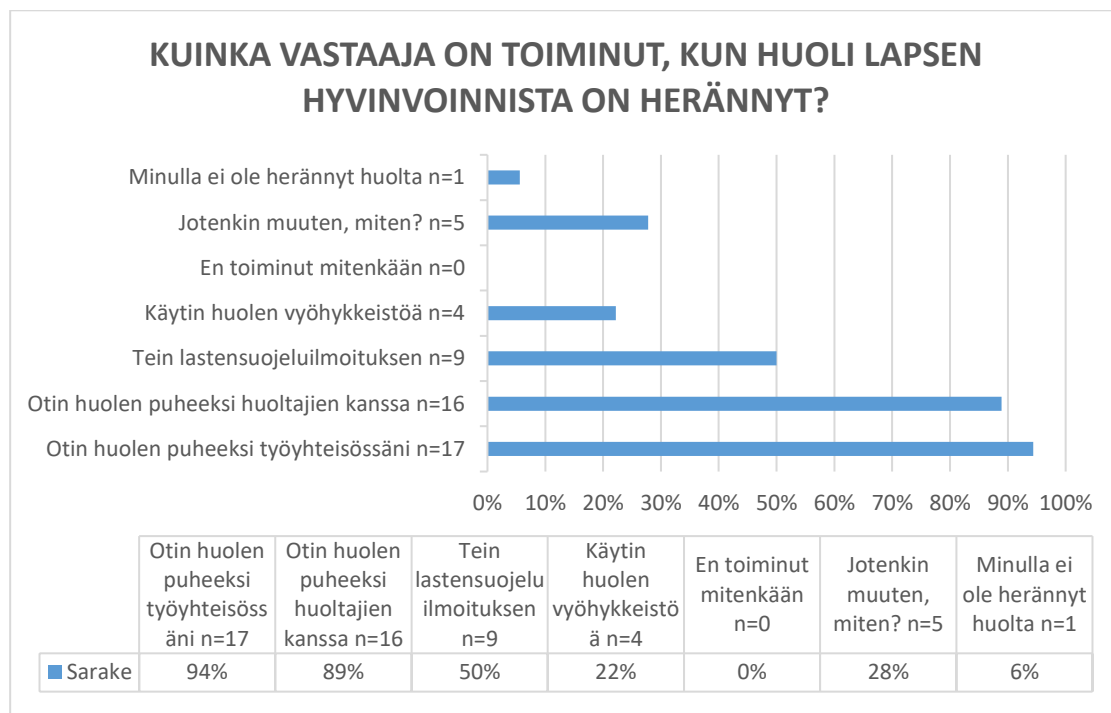
Huolta huoltajien ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta ja huoltajan toiminnasta oli herännyt 33,6 %:lla (n=6) vastaajista, heistä 83,4 % (n=5) oli ammatiltaan varhaiskasvatuksen opettajia ja 16,7 % (n=1) varhaiskasvatuksen lastenhoitajia. Vastaajista 16,7 % (n=1) oli työskennellyt varhaiskasvatuksessa 0–5-vuotta, 33,4 % (n=2) 6–10-vuotta, 16,7 % (n=1) 11–15-vuotta ja 33,4 % (n=2) yli 15- vuotta.

9.3 Varhaiskasvattajan toiminta huolen heräämisen jälkeen

Kysymyksessä yhdeksän kysyttiin, kuinka vastaaja on toiminut, kun hänellä on herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista. Vastaaja pystyi valitsemaan useamman vaihtoehdon, ja vastauksia tuli yhteensä 52. Vastausvaihtoehtoina oli otin huolen puheeksi työyhteisössäni, otin huolen puheeksi huoltajien kanssa, tein lastensuojeluilmoituksen, käytin huolen vyöhykkeistöä, en toiminut mitenkään,

minulla ei ole herännyt huolta ja jotenkin muuten, miten? Viimeiseen kysymykseen vastaaja pystyi tarkentamaan vastaustaan avoimeen tekstikenttään. Taulukossa 1 on esiteltyä vastaajien valitsemaa vastausvaihtoehtoja ja kuvassa 11 avoimeen tekstikenttään annetut vastaukset.

Taulukko 1. Vastaajien toimenpiteet huolen heräämisen jälkeen.

Kukaan vastaajista ei valinnut vastausvaihtoehtoa “en toiminut mitenkään”. 5,6 % (n=1) vastaajista oli vastannut, ettei hänellä ollut herännyt huolta lapsen hyvinvoinnista. 22,2 % (n=4) vastaajista oli käyttänyt apunaan huolen vyöhykkeistöä. Heistä 50 % (n=2) oli varhaiskasvatuksen lastenhoitajia ja 50 % (n=2) varhaiskasvatuksen opettajia. Molemmat varhaiskasvatuksen lastenhoitajat olivat työskennelleet varhaiskasvatuksessa yli 15- vuotta ja varhaiskasvatuksen opettajien työkokemus jakaantui 6–15 työkokemusvuoden välille. 50 % (n=9) vastaajista oli tehnyt lastensuojeluilmoituksen ja heistä 66,6 % oli työskennellyt varhaiskasvatuksessa yli 15- vuotta. Varhaiskasvatuksen lastenhoitajista lastensuojeluilmoituksen oli tehnyt 42,8 % vastaajista, ja varhaiskasvatuksen opettajista puolestaan 54,5 %. 88,9 % (n=16) vastaajaa olivat ottaneet huolen puheeksi hoitajan kanssa ja kaikki varhaiskasvattajat, joilla oli herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista, olivat ottaneet huolen puheeksi työyhteisönsä kanssa.

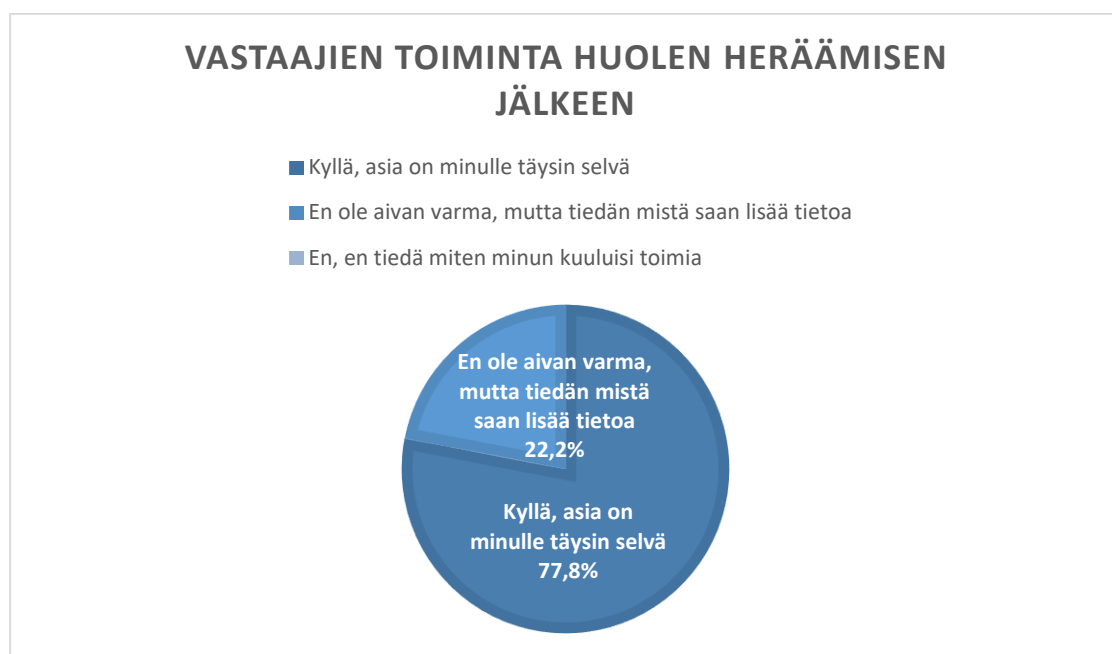
Keskustelu lapsen isovanhempien kanssa.

Kirjasin tilanteet tarkasti ylös, olen myös konsultoinut lastensuojelua nimettömästi epäselvissä tilanteissa.
Huolen ilmaisun tekeminen yhdessä vanhemman kanssa.
Olen etsinyt yhdessä huoltajan kanssa auttavaa tahoja, ohjannut avun piiriin.
Konsultoin sosiaali- tai perhetyöntekijää.

Kuva 11. Vastaajien kirjoittamia toimintatapoja huolen heräämisen jälkeen tehdyistä toimenpiteistä.

27,8 % (n=5) vastaajaa oli toiminut myös jollakin muulla tavoin, kuin vastausvaihtoehdoissa oli vaihtoehtona valita. Kaikki viisi vastaajaa olivat vastanneet avoimeen tekstikenttään.

Kymmenennessä kysymyksessä kysyttiin, tietääkö vastaaja tämänhetkisen tietämyksensä perusteella, kuinka hänen kuuluisi toimia, jos hänellä nyt heräisi huoli lapsen hyvinvoinnista. Vastaaja pystyi valitsemaan yhden vastausvaihtoehdon. Vastausvaihtoehdot olivat ”kyllä, asia on minulle täysin selvä”, ”en ole aivan varma, mutta tiedän mistä saan lisää tietoa” ja ”En, en tiedä miten minun kuuluisi toimia”. Kuvassa 12 listattuna vastaajien toiminta huolen heräämisen jälkeen.

Kuva 12. Vastaajien toiminta huolen heräämisen jälkeen.

77,8 % (n=14) vastaajista valitsivat vaihtoehdon ”kyllä, asia on minulle täysin selvä”. Kaikki neljä yövuoroja tekevät varhaiskasvatuksen lastenhoitajat kuuluivat tähän ryhmään ja loput olivat varhaiskasvatuksen opettajia. 22,2 %

(n=4) vastaajista eivät olleet täysin varmoja, mutta tietävät mistä saavat asiasta lisää tietoa. Heistä kolme oli varhaiskasvatuksen opettajia ja yksi varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. Kukaan vastaajista ei valinnut vaihtoehto, jossa vastaaja ei olisi tiennyt, kuinka huolen heräämisen jälkeen kuuluisi toimia.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessa haluttiin selvittää varhaiskasvattajan subjektiivinen näkemys ja kokemus huolen heräämisestä lapsen hyvinvoinnista. Kuten taustateoria osuuden kappaleessa 5 *huolen herääminen* mainittiin, huoli herää varhaiskasvattajan tekemien havaintojen perusteella ja huolen taustalla on varhaiskasvattajan intuitiivinen kuva lapsen ja perheen tilanteesta, joka rakentuu varhaiskasvattajan tiedoista, tunteista ja taidoista. Kaikki tutkimustuloksissa ilmi tulleet huolta herättäneet asiat eivät tarkoita suoraan lastensuojelullista huolta, lapsen kaltoinkohtelua tai laiminlyöntiä, vaan huoli on saattanut liittyä myös lapsen yksilölliseen kehitykseen ja oppimiseen. Mikään yksittäinen oireilu tai ongelma ei automaattisesti tarkoita, että lasta on esimerkiksi kaltoinkohdeltu (Helminen ym. 2016, 64). Tutkimuksessa haluttiin selvittää, vaikuttaako varhaiskasvattajan ammatti, työkokemusvuodet tai vuorotyö huolen heräämiseen lapsen hyvinvoinnista. Tutkimustulokseen vedoten voidaan todeta, että ei vaikuta. Vastaajien taustatiedoilla ei ollut selkeää merkitystä huolen heräämiseen tai kuinka varhaiskasvattaja oli toiminut huolen heräämisen jälkeen.

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä kysyttiin, minkälaiset asiat lapsen olemuksessa ja perheen toiminnoissa herättävät varhaiskasvattajassa huolta lapsen hyvinvoinnista. Tutkimusaineisto oli monipuolinen ja vastaukset liittyivät lapsen ulkoiseen olemukseen, käyttäytymiseen ja huoltajien toimintaan. Tutkimuksessa selvisi, että varhaiskasvattajat käyttävät ”tuntosarviaan” lasta havainnoidessaan ja tuntevat lapset niin hyvin, että osaavat erottaa lapsen muuttaneen käytöstään, siisteyden muuttumisen ja värähtämisen vanhemman koskettaessa. Varhaiskasvattajat olivat kiinnittäneet sellaisiin asioihin huomiota, jotka saattavat jäädä huomaamatta muissa lasten ja perheiden peruspalveluissa.

Yksi huolta herättävä asia, joka nousi vastauksista usein esille, oli lapsen vaatetus ja lapsen siisteys ja hygienia. Lasten vaatteet olivat liian pieniä, rikkinäisiä, väärän kokoisia, likaisia tai ne eivät olleet sään mukaisia. Asianmukainen vaatetus kuuluu lapsen hoivaan ja huolenpitoon, eli lapsen perustarpeisiin, ja jos lapsen perustarpeista ei huolehdi, kyse saattaa olla lapsen laiminlyönnistä. (Söderholm & Politi 2012, 83.) Lapsen siisteyteen ja puutteelliseen hygieniaan liittyi vaatteiden lisäksi myös lapsen yleinen likaisuus, takkuiset ja likaiset hiukset sekä tuhriminen. Johtopäätöksenä voi todeta, että tutkimustulosten mukaan lasten vaatetukseen liittyvät puutteet ovat yleisin huolta herättävä asia lapsen ulkoisessa olemuksessa. Lapsen vaatetus on myös suhteellisen helppo havaita päiväkodin arjessa, jolloin siihen liittyvät epäkohdatkin nousevat helposti esille.

Tutkimusaineistosta nousi esille myös hyvin vakavia havaintoja. Varhaiskasvattajat olivat maininneet vastauksissaan lapsessa esiintyvät ruhjeet ja mustelmat. Leikki-ikäisillä lapsilla mustelmat ja pienet ruhjeet ovat suhteellisen tavallisia ja ne kuuluvat liikkuvan ja leikkivän lapsen elämään. Lapsessa esiintyvät luonnolliset mustelmat ovat usein luisten prominenssien kohdalla, kuten polvissa, säärissä, otsassa ja kyynärvarsissa, ja ne ovat yleisiä terveillä ja liikkunnallisilla lapsilla. Lapsen pahoinpitelyyn viittaavat mustelmat ja ruhjeet sijoittuvat usein selkään, kasvoihin, niskaan, kaulaan, pakaroihin ja reisiin, niitä on useita tai ne esiintyvät ryppäissä ja mustelmat voivat olla tarkkarajaisia tai oudon muotoisia. (Kallio ym. 2012, 101.). Tutkimustuloksissa ei selvinnyt, minäkälaisia mustelmia ja ruhjeita lapsilla esiintyi tai missä ne lapsessa sijaitsivat. Jäljet olivat kuitenkin herättäneet varhaiskasvattajassa huolen lapsen hyvinvoinnista. Lapsessa esiintyvät pahoinpitelyn- tai kuritusväkivallan merkit ovat vakava asia, joista on aina tehtävä lastensuojeluilmoitus.

Lapsen käyttäytymiseen liittyviä huolia oli tutkimusaineistossa mainittuna useita, esimerkiksi lapsen väkivaltaisuus toisia lapsia kohtaan, väkivaltainen puhe, lapsen levottomuus, keskittymättömyys ja tarkkaamattomuus, muuttunut käytös ja lapsen psykosomaattiset oireet, kuten vatsakipu. Syitä sille, miksi lapsi käyttäytyy näin voi olla useita. Esimerkiksi lapseen kohdistuva väkivalta vaikuttaa lapsen minäkäsitykseen, itsetunnon kehitykseen turvallisuudenkokemukseen ja sosiaaliseen kompetenssiin negatiivisesti, ja se voi aiheuttaa eri-

laisia emotionaalisia ja käyttäytymiseen liittyviä ongelmia. Perheväkivaltaa kokeneella lapsella saattaa ilmetä ongelmia myös sosiaalisissa suhteissa. Väkivaltaa kokenut lapsi saattaa leikeissä ärsyyntyä helposti ja olla rajua ja väkivaltainen, tai lapsi voi olla vetäytynyt, passiivinen tai arka. Lapsen leikki voi olla myös mekaanista, samaa kaavaa toistavaa ja ilotonta. Lapsi voi myös kokea traumaan vuoksi taantua, eli käyttäytymään ikätasoaan nuoremmalla tavalla, olla ahdistunut ja kokea erilaisista pelkotiloista tai kärsiä somaattisista ongelmista, kuten vatsa- tai pääkivusta. (Holmberg 2000, 14–15.) Lapsen käyttäytymiseen liittyviä huolia saattaa olla vaikea liittää lapsen kaltoinkohteluun, varsinkin jos ei varhaiskasvattaja ei vielä tunne lasta ja lapsen normaalia käytöstä. Tulosten mukaan, varhaiskasvattajat ovat olleet herkkiä huomamaan lapsessa tapahtuvia muutoksia, ja käyttäytymiseen liittyvät huolet ovat yleisiä varhaiskasvatuksessa.

Toisessa tutkimuskysymyksessä kysyttiin, kuinka varhaiskasvattaja toimii, kun hänellä on herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista. Kyselyyn vastanneista varhaiskasvattajista 94,4 %:lla oli kyselyn perusteella herännyt huolta lapsen hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa työskentelynsä aikana. Korkeasta prosentuaalisesta lukemasta voi tehdä johtopäätöksen, että huolen herääminen lapsen hyvinvoinnista on varhaiskasvattajien keskuudessa hyvin yleistä. Tämä myös tukee johdannossa mainittua Kaupin (2012) esittämää teoriaa, jonka mukaan huoli lapsen hyvinvoinnista herää usein päiväkodeissa. Lapsen haasteiden tunnistaminen ja perheen tukeminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa universaaleiden palveluiden avulla on suuri merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä ja ylisukupolvisten ongelmien katkaisemisessa (Paananen ym. 2012, Heinonen ym. 2016, 182 mukaan). Varhaiskasvatuksella on siis suuri merkitys sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta.

Tutkimuksen mukaan, kaikki varhaiskasvattajat, joilla on herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista, olivat vieneet huoltaan eteenpäin. Tutkimuksessa ilmeni, että 100 % vastaajista, joilla oli herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista, oli jakanut huolen työyhteisönsä kanssa. Lisäksi 89 % oli ottanut huolen puheeksi lapsen huoltajien kanssa. Tästä voi päätellä, että varhaiskasvattajat eivät ole jääneet yksin huoliensa kanssa, vaan ovat pyrkineet selvittämään lapsen tilannetta. Huolen puheeksiottaminen sopii Arnkilin ja Erikssonin (2012, 12) mukaan tilanteisiin, joissa huoltajien kanssa halutaan käsitellä lapsen liittyvää huolta.

Huolen puheeksiottamisen päätavoitteena on huoltajien kanssa yhdessä miettiä ja etsiä keinoja huolen poistamiseksi. Kaksi vastaajaa oli lisännyt valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi tehneensä huolen ilmaisun vanhemman kanssa yhdessä ja etsineensä huoltajan kanssa yhdessä auttavaa tahoja. Se, että vanhemman tai huoltajan kanssa varhaiskasvattaja voi yhdessä ilmaista huolta lapsen hyvinvoinnista ja etsiä auttavaa tahoja, kertoo mielestäni onnistuneesta kasvatuskumppanuudesta, jossa luottamus, avoimuus ja vuorovaikutus ovat onnistuneet.

11 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteet saavutettiin sillä, tutkimuksen avulla saatiin tietoa, millaiset asiat herättävät varhaiskasvattajien huolen lapsen hyvinvoinnista, sekä varhaiskasvattajien toimista huolen heräämisen jälkeen. Tutkimustuloksiin vedoten, mielestäni varhaiskasvatuksen tärkeyttä lasten ja perheiden tukijana sekä ongelmien ennaltaehkäisijänä ei voi väheksyä. Tutkimustuloksista ilmeni runsaasti erilaisia lapsen turvallisen ja tasapainoisen kasvun ja kehityksen kannalta huolta herättäviä piirteitä, joita varhaiskasvattajat olivat lapsesta, lapsen käytöksestä tai huoltajan toiminnasta havainnoineet. Varhaiskasvattajat olivat kysely perusteella toimineet lapsen edun mukaisesti huolen heräämisen jälkeen, eli jakaneet huolensa työyhteisön kanssa ja ryhtyneet toimenpiteisiin lapsen ja lapsen perheen tilanteen kartoittamiseksi. Varhaiskasvattajat olivat tienneet, kuinka heidän kuuluu toimia huolen herättyä tai mistä he voivat saada siitä lisää tietoa.

Tutkimuksen tavoitteena oli myös tuottaa sellaista tietoa, jota tutkimuksen toimiksiantaja, Kouvola kaupungin varhaiskasvatus, pystyisi hyödyntämään. Tutkimustuloksissa ei ilmennyt selviä eroja varhaiskasvattajien toiminnassa ammatin, työkokemusvuosien tai työvuorojen perusteella, joten tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset voidaan tulkita edustavan kaikkia kyselyyn osallistuneita varhaiskasvattajia riippumatta edellä mainituista asioista. Tutkimustulosten mukaan voidaan myös todeta, että Kouvolan kaupungin vuoropäiväkotien varhaiskasvattajat tietävät, kuinka heidän tulee toimia huolen herättyä lapsen hyvinvoinnista. Onnistumisia on myös hyvä arvioida ja kehittää, ja jäin pohtimaan, minkä ansiosta tutkimustulos oli näin hyvä. Onko kyse onnistuneesta perehdytyksestä? Onko aiheeseen liittyvää materiaalia helposti saatavilla ja

se on ajantasaista? Vai onko kyse varhaiskasvattajien omatoimisuudesta pe-rehdyttää itseään aiheesta? Onko samanlaista tietämystä huolen heräämi-sestä myös Kouvolan kaupungin perhepäivähoidossa tai voiko vuorohoidossa samaa tietämystä jakaa perhepäiväkoteihinkin? Jos olisin tutkimuksessani ky-synyt samalla tavalla kuin Aropaasi, Huuskonen ja Kelonen opinnäytetyös-sään, olisi tähän voitu saada vastaus.

Aropaasin, Huuskosen ja Kelosen (2020) opinnäytetyössä Onnimaan Pilkkeen varhaiskasvattajilta selvitettiin, kokevatko he tietävänsä, miten toimia, kun huoli lapsesta herää. Tutkimustuloksista selvisi, että 45 % koki tietävänsä, mi-ten toimia huolen herätessä. Tutkimuksessani samaan kysymykseen samalla tavalla oli vastannut 77,8 % vastaajista. Aropaasin ym. tutkimuksen tutkimus-tuloksissa esiintyi mielenkiintoista ristiriitaa, sillä 45 % koki tietävänsä, miten toimia, kun huoli lapsesta herää, mutta vain 22 % koki saaneensa riittävän oh-jeistuksen siihen. Mistä varhaiskasvattajat olivat tiedot ja taidot huolen herää-misen työstämiseen saaneet, kun työnantajan ohjeistusta siihen, kuinka toi-mia, kun huoli lapsesta herää, pidettiin riittämättömänä? Jos samanlainen ky-symys olisi kysytty omassa tutkimuksessani, olisiko saatu selville, mistä var-haiskasvattajien tietämys huolen heräämisestä on peräisin ja kuinka tätä pys-tyttäisiin hyödyntämään?

Tutkimustuloksissa oli yhtäläisyyksiä Nykäsen, Plosilan ja Tuomin (2020) te-kemään opinnäytetyöhön, joka koski Vaasan kaupungin päiväkoteihin tehtyä selvitystä ehkäisevästä lastensuojelusta. Nykäsen ym. (2020, 80) tutkimustu-loksista selvisi, että vain kaksi varhaiskasvattajaa oli käyttänyt huolen vyöhyk-keistöä apuna työssään. Tutkimuksessa selvisi myös, että kaikki vastaajat ei-vät edes tieneet, mikä huolen vyöhykkeistö on. Tutkimuksessani neljä vas-taaja oli vastannut käyttäneensä huolen vyöhykkeistöä. Tästä voidaan pää-tellä, että varhaiskasvattajat eivät ensisijaisesti käytä huolen vyöhykkeistöä työssään, vaan turvautuvat ensisijaisesti muihin keinoihin huolen herättyä.

Tutkimusaineisto oli monipuolista ja rikasta. Yhtäkään vastauslomaketta mi-nun ei tarvinnut poistaa tutkimusaineistosta ja olin tähän hyvin tyytyväinen, sillä kaikki, jotka olivat osallistuneet tutkimukseen, olivat täyttäneet vastauslo-makkeen asiallisesti. Kysymysten asettelu oli myös onnistunut, sillä vastaajat

olivat ymmärtäneet kysymykset sellaisina, kuin olin kyselyä tehdessäni ne tarkoittanut. Kyselyn avoimiin tekstikenttiin oli tullut runsaasti tarkentavaa tietoa kysytystä kysymyksestä, jota pystyin käyttämään kyselytulosten analyysissä. Tutkimusaineistoa olisin toivonut enemmän, mutta saatua aineistoa oli riittävästi opinnäytetyötutkimuksen toteuttamista varten ja tutkimusaineiston avulla sain vastaukset tutkimuksen alussa määritettyihin tutkimuskysymyksiin. Tutkimustulokset ovat mielestäni mielenkiintoisia ja antavat lukijalle kuvan lapsesta huolta herättävistä piirteistä varhaiskasvattajan näkökulmasta.

Tutkimusaiheeni kannalta pohdin millaisia tuloksia olisi tullut, jos tutkimuksen olisi toteuttanutkin laadullisella menetelmällä, esimerkiksi teemahaastattelun muodossa. Teemahaastattelussa ei käytetä ennalta sovittuja kysymyksiä vaan haastattelussa edetään ennalta sovittujen teemojen mukaan. Teemahaastattelu on vuorovaikutteinen ja siinä voidaan esittää tarkentavia kysymyksiä haastateltavan vastauksien perusteella. (Tuomi 2018.) Koska tutkimuksessani oli kysymys varhaiskasvattajien kokemuksista, teemahaastattelun avulla tutkimustuloksiin olisi voinut saada yksilön kokemuksen huolen heräämisestä monipuolisemmin esille. Nyt tutkimustulokset on esitetty luettelomaiseen tyyliin, ilman syvällisempää tulkintaa vastaajan kokemuksesta. Teemahaastattelun avulla olisi voinut selvittää myös, millaisissa tilanteissa varhaiskasvattaja on päättänyt tekemään lastensuojeluilmoituksen tai käyttämään huolen vyöhykkeistöä, jolloin tutkimustuloksissa olisi voinut nousta esille eri huolen aiheet, kuin tässä tutkimuksessa nousi.

Halusin tutkimuksellani tukea kestäväää kehitystä ja sen tavoitteita tutkimalla päiväkotien varhaiskasvattajien merkitystä lapsen ja lapsen perheen hyvinvoinnin tukijana ja edistäjänä. Vuonna 2015 YK:n jäsenmaat sopivat yhteisistä kestäväää kehitystä edistäväistä ja ohjaavista tavoitteista. Suomen hallitus on laatinut Agenda 2030- toimenpanosuunnitelman, jonka yhtenä painopisteenä on suomalaisen yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja osaamiseen perustuvan yhteiskuntamallin ylläpitäminen. Yhtenä alatavoitteena on vuoteen 2030 mennessä varmistaa kaikille mahdollisuus laadukkaaseen varhaislapsuuden kehitykseen ja hoitoon. (Kestävän kehityksen tavoitteet 2017.)

11.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen pätevyys (validius) tarkoittaa tutkimusmenetelmän tai tutkimusmittarin kykyä saada tietoa siitä ilmiöstä tai asiasta, jota tutkimuksella on tarkoitus tutkia. Tutkimuksessa ei saa olla systemaattisia virheitä, jonka voi kyselyssä aiheuttaa huono kysymyksen asettelu. Tämä voi johtaa siihen, että vastaaja tulkitsee kyselyn kysymykset eri tavalla, kuin tutkija on tarkoittanut ja tutkimustulokset voivat vääristyä. (Vilkkä 2021b, 193.) Kyselyä testasin kahteen kertaan henkilöillä, joilla oli työkokemusta varhaiskasvatuksesta. Testikyselyillä oli tarkoitus tarkastella kysymysten selkeyttä ja asettelua mahdollisimman selkeään muotoon. Lisäksi testikyselyillä halusin varmistaa kyselyn teknisen toteutuksen sujuvuuden ja vastaajan kyselyyn käyttämän ajan. Koen kyselyni onnistuneeksi, sillä tutkimuskyselyn kysymyksiin oli vastattu sillä tavalla, kuin oli kysymyksen tarkoittanut. Tutkimustulokset kuvaavat tutkittavaa aihetta ja antavat tutkimuskysymyksille vastaukset. Tämä kertoo tutkimuksen sisäisestä luotettavuudesta (Hakala 2018).

Tutkimuksen luotettavuus (reliaabelius) tarkoittaa tulosten tarkkuutta. Luotettavassa tutkimuksessa tulisi saada ei-sattumanvaraisia tuloksia ja mittaustulosten tulisi olla toistettavissa. Tämä tarkoittaa, että jos tutkimus uusittaisiin eri tutkijan toimesta, tutkimustulokset pysyisivät samana. (Vilkkä 2021b, 194.) Tutkijana pyrin selkeyteen, vilpittömyyteen ja objektiivisuuteen tutkimustulosten analysoinnissa. Tutkimuksessa tutkijan objektiivisuus tarkoittaa puolueettomuutta, eli tutkimustulos on tutkijasta riippumaton (Vilkkä 2007, 16). Tutkimustulosten luotettavuuteen voi kuitenkin vaikuttaa moni asia. Varhaiskasvatuksessa tutkimustuloksiin virheitä voi aiheuttaa esimerkiksi työn hektinen luonne, kiire tai mahdolliset muut samaan aikaan olevat kyselyt tai tutkimukset. Vallitsevan Covid-19 pandemian vaikutusta tutkimuksen luotettavuuteen on vaikea arvioida.

Tutkimusaineistoa analysoidessani huomasin, että jotkut vastaajat olivat käyttäneet vastaamiseen hyvin vähän aikaa, vain 1–2 minuuttia. Kaikki kyselyyn vastanneet olivat kuitenkin vastanneet jokaiseen kysymykseen, joten arvioin vastausten olevan laadultaan sellaisia, jotka voidaan ottaa mukaan tulosten

analyysiin. Tutkimukseni tutkimuskyselyn avoimissa tekstikentissä olleet vastaukset ovat luettavissa tutkimuksen luvussa 8 *Tutkimustulokset*, ja ne ovat muokkaamattomia vastauksia tutkimusaineistosta.

Hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa, että tutkija toimii vilpittömästi ja tutkija noudattaa eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä, jotka tiedeyhteisö on hyväksynyt. Hyvä tieteellinen käytäntö tiedonhankinnassa tarkoittaa, että tutkijan tiedonhankinta perustuu oman alan kirjallisuuden tuntemukseen, ammattikirjallisuuteen, havaintoihin ja oman tutkimuksensa analysointiin. (Vilka 2021b, 41–42.) Lähdekritiikkiä pidin tärkeänä, kun etsin kirjallisuutta tutkimukseeni. Lähdekritiikki tarkoittaa, että tutkija arvioi aineiston laadun, ennen sen käyttämistä tutkimuksessa. Tutkimuksessa lähdekritiikki on tärkeä, sillä lähteiden ja käytetyn aineiston laatu vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. (Vilka 2007, 34.) Tutkimuksessani pyrin käyttämään mahdollisimman monipuolisesti alan uusinta kirjallisuutta ja lakia, sekä alan termistöä. Varhaiskasvatuksessa on viimevuosien ajan tapahtunut muutoksia laissa, henkilökunnan kelpoisuusvaatimuksissa sekä ammattinimikkeissä, ja tutkimuksessani on huomioitu uusimmat muutokset, jotka ovat tulleet voimaan opinnäytetyön tekoaikana. Tutkimuksessani kaltoinkohteluun liittyvässä teoriassa olen käyttänyt Tiina Holmbergin opasta *Lapset ja perheväkivalta*, jonka julkaisu vuosi on 2000. Koin kuitenkin oppaan teorian olevan niiltä osin ajantasaista, jota käytin tutkimuksessani.

Tutkimusetiikalla tarkoitetaan yhteisesti sovittuja asioita toimeksiantajan, tutkimuskohteen ja oppilaitoksen välillä (Vilka 2021b, 41). Toteutin tutkimukseni tutkimussuunnitelman mukaisesti ja pidin kiinni toimeksiantajan kanssa yhteisesti sovituista asioista. Tutkimusetiikka huomioitiin tutkimuksessa myös siten, että tutkimuksessa ei kysytty vastaajan henkilötietoja, eikä vastauksista pystynyt tunnistamaan yksittäistä vastaajaa. Vastauksia ei myöskään käynyt ilmi vastaajan varhaiskasvatusyksikkö. Tutkimusetiikka edellyttää tutkijaa myös ratkaisemaan tutkimusaineiston säilyttämiseen liittyvät asiat. Tutkijan on varmistettava, että tutkimusaineistot eivät päädy vääriin käsiin tutkimuksen aikana tai tutkimuksen jälkeen. (Vilka 2021b, 47.) Tutkimus toteutettiin sähköisenä kyselynä, joten tutkimusaineisto pysyi kokonaisuudessaan koko tutkimuksen ajan verkossa, joten tutkimusaineiston päätyminen vääriin käsiin oli

hyvin epätodennäköistä. Kokonaisuudessaan voin todeta, että tutkimukseni on luotettava, sillä noudatin tutkimusta tehdessäni hyvää tieteellistä käytäntöä.

11.2 Kehittämissideat ja jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksessa esiin tulleista huolta herättävistä piirteistä osa on sellaisia, joita varhaiskasvattajan saattaa olla vaikea käsitellä sillä hetkellä, kun ne ilmenevät. Varsinkin, jos ne esiintyvät lapsessa ensimmäistä kertaa tai yllättäen. Varhaiskasvatuksessa työskentelevillä on erilaisia koulutustaustoja, jotka voivat vaikuttaa ammatilliseen osaamiseen ja kuinka varhaiskasvattaja osaa kohdata tilanteen. Esimerkiksi lapsessa näkyvät pahoinpitelyn merkit tai jos lapsi kertoo kotona tapahtuneesta päihteiden käytöstä tai väkivaltaisista teoista. Miten varhaiskasvattaja tähän reagoi, saattaa vaikuttaa myös lapseen. Lapsen kohtaamiseen, jonka elämässä on tapahtunut jotakin traumaattista, on hyvä saada tukea ja koulutusta. Varhaiskasvattajat eivät ole kriisityöntekijöitä, poliiseja tai sosiaalityöntekijöitä, mutta voivat joutua työssään kohtaamaan lapsia, joiden elämäntilanne on kriisiytynyt. Tätä aihetta voisi tutkia tai vaihtoehtoisesti ottaa suoraan kehitysideaksi. Tämä aihe ei näyttäydy päivittäin varhaiskasvatuksessa, joten aiheen käsitteleminen saattaa helposti jäädä vähemmälle päiväkodeissa.

Tutkimuksen mukaan, suurimmalla osalla varhaiskasvattajista herää huolta lapsen tai perheen hyvinvoinnista jossakin vaiheessa työuransa aikana. Huoli voi olla pientä tai suurta, lyhyt kestoista tai jatkua pitkään. Varhaiskasvattajan omat voimavarat tai keinot auttamiseen saattavat loppua ja huoltajien reaktio huolen ilmaisemiseen saattaa olla jyrkkää ja negatiivista. Vaikka huolta herättänyt tilanne olisikin rauennut, saattaa huoli lapsen hyvinvoinnista jäädä varhaiskasvattajan mieleen. Jos lapsesta jäänyt huoli vaikuttaa varhaiskasvattajan työntekoon, vapaa-aikaan tai lepoon negatiivisesti, pitää siihen silloin viimeistään reagoida. Varhaiskasvattajat tarvitsevat työyhteisöltään ja esimieheltään tukea selvittää ikävistä tilanteista, joita he joutuvat työssään kohtaamaan. Mielestäni on tärkeää, että varhaiskasvattajat saavat riittävän tuen huolen käsittelyyn mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, mielellään jo työn perehdytyksen yhteydessä, sekä aina kun se on tarpeellista. Mielestäni on tarpeellista

tutkia, onko varhaiskasvattajille tarjolla riittävää tukea työyhteisöltä tai esimieheltä huolen käsittelyä varten. Tutkimuksen voisi tehdä joko työntekijöiden kokemuksien pohjalta tai esimiestyön näkökulmasta.

Tutkimuksen perusteella, Kouvolan kaupungin vuoropäiväkodeissa varhaiskasvattajista suurin osa tietävät, kuinka heidän kuuluisi toimia, jos heillä heräisi huoli lapsen hyvinvoinnista. Kehittämisehdotuksena toimeksiantajalle esittäisin, että kaikki varhaiskasvatuksessa työskentelevät tietäisivät, kuinka heidän kuuluisi toimia huolen heräämisen jälkeen. Onko kehittämisen tarvetta perehdytyksessä, koulutuksissa vai jossakin muussa? Tietoa ja osaamista päiväkodeista kuitenkin tuntuu löytyvän, nyt ne pitäisi vielä saada laajempaan käyttöön, jotta sama tieto ja osaaminen olisi jokaisella työntekijällä käytössään. Vilkan (2021b, 108) mukaan kertatutkimus ei aina ole paras ratkaisu työelämän pulmien ratkaisuun, sillä työelämässä on tärkeää voida seurata toimintaa ja sen muutosta pitkällä aikavälillä. Vertailevaa ja muutosta kuvailevaa tutkimusaineistoa saadaan, jos sama tutkimus toistetaan myöhemmin.

11.3 Oppimisen reflektointi

Tutkimusta tehdessäni opin itsestäni tutkijana sekä tulevana sosiaalialan ammattilaisena. Tutkimusta oli mielenkiintoista tehdä, sillä tutkimuksen aihe oli itselleni mieleinen ja mielestäni tärkeä ja ajankohtainen. Tutkimusta tehdessäni opin, kuinka suuri vaikutus varhaiskasvatuksella on monen lapsiperheen hyvinvoinnissa. Varhaiskasvatus on tärkeässä osassa nykypäivän lasten ja perheiden arjessa, lasten kehityksen ja hyvinvoinnin tukijana ja edistäjänä. Varhaiskasvatuksen työntekijät saattavat joutua työtehtävissään kohtaamaan haasteita perheissä, ja heillä tulee olla työkalut sekä ammatillista rohkeutta puuttua asiaan heti sen ilmettyä. Tehtävä ei aina ole helppo, ja tutkimusta tehdessäni yllätyin, kuinka moni asia voi vaikuttaa siihen, että lasten ja perheiden huoliin ei uskalleta puuttua.

Tutkimustuloksissa itseäni yllätti se, että lähes kaikilla vastanneilla (94,4 %) oli herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa työskentelynsä aikana. Tämä oli mielestäni huolestuttavaa, sillä tutkimusta aloittaessani osannut arvata huolen heräämisen olevan näin yleistä. Tutkimukseni ei toki kerro,

kuinka monta kertaa yhdellä varhaiskasvattajalla on herännyt huoli, eli jos vastaaja on työskennellyt varhaiskasvatuksessa yli 15-vuotta ja hänellä on yhden kerran herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista, on tämä taas suhteellisen vähän. Toisaalta taas se, että varhaiskasvattajilla on herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista, kertoo se taas varhaiskasvatuksen tärkeydestä ehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta ja varhaiskasvattajien ammatillisesta herkkyydestä lapsia kohtaan.

Tutkimuksen tekeminen oli minulle uutta ja jokaisesta tutkimuksen työvaiheesta opin uutta. Tulevaisuudessa näkisin itseni tekemässä tutkimuksia ja projektitöitä, mutta ehdottomasti työryhmässä tai työparin kanssa. Tein opinnäytetyöni yksin, jonka lisäksi Covid-19 pandemian takia Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, monen muun koulun tavoin, oli etäopetuksessa koko opinnäytetyöni prosessin ajan. Koin ajoittain haastavaksi työskennellä yksin, sillä välillä saatoin keskittyä epäolennaiseen asiaan, jolloin se vei huomiotani pois isommasta kuvasta. Yhtenä esimerkkinä se, että tein kyselylomakkeen vain suomen kielellä, joka saattoi karsia vastaajia, sillä jotkin kyselyssä käytetyt sanat tai termit saattavat olla hankalia, jos omana äidinkielenä ei ole suomen kieli.

Koin saavani tutkimuksestani itselleni eväitä työelämään toimiessani lasten ja nuorten kanssa. Jos tulevaisuudessa työskentelen varhaiskasvatuksessa, aion ottaa selvää minkälaiset ohjeistukset ja tavat työpaikalla on huolen heräämisen suhteen. Toivon, että aihe puhuttaisi ja aiheuttaisi keskustelua työpaikoilla ja varhaiskasvatuksessa työskentelevien lukevan opinnäytetyöni ja saavan siitä oivalluksia ja ohjeita työhönsä.

LÄHTEET

Arnkil, T.E. & Eriksson, E. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. 8. painos. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy.

Aropaasi, S., Huuskonen, T. & Kelonen, J. 2020. Miten toimia, kun huoli lapsesta herää? Opas varhaiskasvatuksen työntekijöille. Lab-ammattikorkeakoulu. Sosiaalipedagoginen varhais- ja nuorisokasvatus. Opinnäytetyö. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/341400> [viitattu 21.6.2021].

Eriksson, P., Kuokkanen, J., Nelimarkka, S., Paasivirta, A. & Tiili, A. 2020. Koronan vaikutukset lastensuojeluun. Tutkimuksesta tiiviisti 34/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140789/URN_ISBN_978-952-343-597-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y%27 [viitattu 18.12.2020].

Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. 2010. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa Eteläpelto, A. & Onnismaa, J. (toim.) Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Vantaa: Hansaprint Oy. 26–49.

Hakala, J.T. 2018. Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5. Uudistettu ja täydennetty painos. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 28.7.2021].

Heino, T. & Bardy, M. 2012. Lastensuojelun ytimessä: osattomuudesta osallisuuteen. Teoksessa Söderholm, A. & Kivittie-Kallio, S. Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. 62–75.

Heinonen H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatus. Perusteita. Helsinki: Books on Demand.

Helminen, M., Inkilä, J., Kuosmanen, T. & Paavilainen, E. 2016. Moniammatillinen toimintamalli lasten kaltoinkohteluun puuttumisessa. Artikkelijulkaisu. Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti. Vol 24, nro 1. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://journal.fi/janus/article/view/56016> [viitattu 21.1.2021].

Holmberg, T. 2000. Lapset ja perheväkivalta. Opas vanhemmille, lastensuojelun ammattilaisille ja muille lasten kanssa työskenteleville. 2. painos. Helsinki: Lasten Keskus.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen: erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Finn Lectura.

Järvilehto, V., Keiski, P., Laajasalo, T. & Paavilainen, E. 2019. Henkinen väkivalta ja laiminlyönti. Lähisuhde väkivallalta perheessä lapsen ja nuoren näkökulmasta. Teoksessa Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. 189–196. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y [viitattu 8.8.2021].

Kallio, P., Kivitie-Kallio, S., Söderholm, A. & Tupola, S. 2012. Lapsen fyysinen pahoinpitely. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. 99–110.

Kaltoinkohdeltu lapsi. 2019. Käsikirja kaltoinkohdellun lapsen kanssa työskenteleville. Tunnistaminen ja toiminta. Tampereen kaupunki. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.tampere.fi/tiedostot/k/unnamed_7426/kaltoinkohdeltu_lapsi_kasikirja.pdf [viitattu 8.8.2021].

Kauppi, A. 2012. Sisäiset mustelmat – pahoinpitelyn psyykkiset vaikutukset. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. 125–130.

Kestävän kehityksen tavoitteet. 2017. Agenda 2030. Suomen YK-liitto. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/kestava_kehitys_2017_korj_0.pdf [viitattu 27.7.2021].

Kivitie-Kallio, S. & Söderholm, A. (toim.) 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Kouvola.fi. 2021. Tutkimuslupa. WWW-sivusto. Saatavissa: <https://www.kouvola.fi/kouvolankaupunki/kouvola-tietoa/tutkimuslupa/> [viitattu 11.4.2021].

Kouvola.fi s.a. Varhaiskasvatusesite. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.kouvola.fi/wp-content/uploads/2019/08/kvl-varhaiskasvatus_esite_2019.pdf [viitattu 10.4.2021].

Kouvola.fi. 2019. Varhaiskasvatus elää ajassa. WWW-sivusto. Saatavissa: <https://www.kouvola.fi/varhaiskasvatus-elaa-ajassa/> [viitattu 18.12.2020].

Kouvola.fi. 2020. Vuorohoito. WWW-sivusto. Saatavissa: <https://www.kouvola.fi/kasvu-ja-oppiminen/paivahoito-ja-varhaiskasvatus/vuorohoito/> [viitattu 7.7.2021].

Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.kouvola.fi/wp-content/uploads/2019/06/Kouvolan_varhaiskasvatussuunnitelma_010819_alkaen.pdf [viitattu 21.3.2021].

Kuokkanen, H. 2018. Teoksessa Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.) Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita.

Kupila, P. 2017. Varhaiskasvatuksen asiantuntijuus oppivassa työyhteisössä. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. E-kirja.

Jyväskylä: PS-kustannus. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 24.7.2021].

Lastensuojelun käsikirja. 2021. Lastensuojeluilmoitus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus> [viitattu 20.1.2021].

Lastensuojelun käsikirja. s.a. Mitä on lastensuojelu? Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu> [viitattu 18.12.2020].

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Nykänen, A., Plosila, H. & Tuomi, M. 2020. Ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa. Selvitys Vaasan kaupungin päiväkodeissa. Vaasan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/336025> [viitattu 21.6.2021].

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf [viitattu 21.3.2021].

Pölkki, P. 2016. Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki lapsiperheille. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lunden, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. Vastavuoroinen sosiaalityö. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus Oy. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 24.7.2021].

Rantala, A. & Uotinen, S. 2019. Varhaiskasvattajan ja perheen yhteistyön merkitys. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. 2. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 121–140.

Räty, T. 2019. Lastensuojelulaki: käytäntö ja soveltaminen. 4. Uudistettu painos. E-kirja. Helsinki: Edita. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 24.7.2021].

Salonen, E. s.a. Pienten lasten hyvinvointi vuorohoidon arjessa. Vuorohoidon haasteet ja hyvät puolet. Opetushallitus. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/videoluento_osa1_eija-salonen.pdf [viitattu 27.7.2021].

STM. s.a. Lastensuojelu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://stm.fi/lastensuojelu> [viitattu 20.1.2021].

Söderholm, A. & Politi, J. 2012. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Söderholm, A. & Kivittie-Kallio, S. Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. 76–98.

Talentia. s.a.a Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.talentia.fi/talentia/talentian-tavoitteet/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/varhaiskasvatuksen-sosionomin-tehtavakuva/> [viitattu 7.7.2021].

Talentia. s.a.b Varhaiskasvatuslain kelpoisuuksia ja henkilöstörakennetta koskevat säännökset sosionomien osalta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.talentia.fi/talentia/talentian-tavoitteet/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/varhaiskasvatuslain-kelpoisuuksia-ja-henkilostorakennetta-koskevat-saannokset-sosionomien-osalta/> [viitattu 7.7.2021].

Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. E-kirja. Helsinki: Tammi. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 3.8.2021].

Valli, R. 2018. Aineiston keruu kyselylomakkeella. Teoksessa Aarnos, E., Eskola, J., Hakala, J., Heikkinen, H., Kiviniemi, K., Lätti, J., Niikko, A., Perkkilä, P., Ropo, E., Saarela M., Saloviita, M., Syrjälä, L., Valli, R. (toim.), Vastamäki, J., Vilkkä, H., Virtanen, S., Wallin, A. & Åhlberg, M. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5. Uudistettu ja täydennetty painos. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 24.7.2021].

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540.

Vilkkä, H. 2021a. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 29.7.2021].

Vilkkä, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. E-kirja. Helsinki: Tammi. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 29.7.2021].

Vilkkä, H. 2021b. Tutki ja kehitä. 5. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Virolainen, A. 2018. Varhaiskasvatus työympäristönä. Teoksessa Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.) Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita.

Webropol.fi s.a. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://webropol.fi/tuotteemme/> [viitattu 8.6.2021.]

World health organization. s.a. Violence. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/violence-and-injuries/areas-of-work/violence> [viitattu 12.5.2021].

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.

Liite 1

Hyvä varhaiskasvatuksen ammattilainen!

Olen Isa Turpeinen ja opiskelen sosionomiksi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa (Xamk). Teen opinnäytetyötä aiheena huolen herääminen varhaiskasvatuksessa ja opinnäytetyöni tarkoituksena on kerätä tietoa varhaiskasvatuksen ammattilaisilta, millaiset tekijät herättävät huolen lapsen hyvinvoinnista ja kuinka työntekijät toimivat, kun huoli lapsesta on herännyt. Tutkimustietoa kerätään sähköisen kyselyn avulla.

Kyselyyn voit vastata **7.4.2021 asti**, jonka jälkeen kysely sulkeutuu. Kyselylomake koostuu kymmenestä kysymyksestä ja vastaaminen vie noin 7–10 minuuttia. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja se tapahtuu täysin anonymisti. Kyselyn tuloksia käytetään vain tässä saatekirjeessä mainittuun tarkoitukseen ja aineisto hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen. Opinnäytetyön tilaajana toimii Kouvolan kaupunki, kyselyssä voit kuitenkin vastata koko varhaiskasvatusurasi pohjalta, vaikka työnantajasi tai työtehtäväsi olisivatkin muuttuneet.

Vastaamaan pääset tästä linkistä <https://link.webropolsurveys.com/S/61F96C074EC86B6D>

Kiitos vastauksestasi!

Terveisin Isa Turpeinen
aistu001@edu.xamk.fi

1. Ammatti.

- Varhaiskasvatuksen opettaja
- Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja
- Varhaiskasvatuksen sosionomi
- Muu, mikä _____

2. Kauan olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa?

- 0–5-vuotta
- 6–10-vuotta
- 11–15-vuotta
- Yli 15-vuotta

3. Minkälaisia vuoroja pääsääntöisesti teet? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Päivävuoroja
- Iltavuoroja
- Yövuoroja

4. Onko jokin lapsen ulkoisessa olemuksessa herättänyt sinussa huolen lapsen hyvinvoinnista (esim. ruhjeet, mustelmat)? Tarkastele asioita koko siltä ajalta, kun olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa.

- Ei
- Kyllä. Minkälaiset asiat? _____

5. Onko jokin lapsen käyttäytymisessä herättänyt sinussa huolen lapsen hyvinvoinnista (esim. itkuisuus, sosiaaliset taidot)? Tarkastele asioita koko siltä ajalta, kun olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa.

- Ei
- Kyllä. Minkälaiset asiat? _____

6. Onko sinulla herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista jonkin tietyn (yhden tai useamman) toiminnan aikana (esim. siirtymätilanteet, ruokailu)? Toiminnalla tarkoitetaan lapsen varhaiskasvatuspäivään sisältyviä toimintoja. Tarkastele asioita koko siltä ajalta, kun olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa.
- Ei
  - Kyllä. Millaisissa tilanteissa? _____
7. Onko jokin huoltajan toiminta herättänyt sinussa huolen lapsen hyvinvoinnista (esim. lapsen ja huoltajan välinen vuorovaikutus, puutteet lapsen vaatetuksessa)? Tarkastele asioita koko siltä ajalta, kun olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa.
- Ei
  - Kyllä. Minkälaiset asiat? _____
8. Onko sinulla herännyt huoli jostakin muusta, kuin aiemmissa kysymyksissä (4–7) kysytyistä asioista? Tarkastele asioita koko siltä ajalta, kun olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa.
- Ei
  - Kyllä. Mistä asioista? _____
9. Miten toimit, kun huoli lapsesta heräsi? Voit valita useamman vaihtoehdon.
- Otin huolen puheeksi työyhteisössäni
  - Otin huolen puheeksi huoltajien kanssa
  - Tein lastensuojeluilmoituksen
  - Käytin huolen vyöhykkeistöä
  - En toiminut mitenkään
  - Jotenkin muuten, miten? _____
  - Minulla ei ole herännyt huolta

10. Jos sinulla nyt heräisi huoli lapsen hyvinvoinnista tietäisitkö, kuinka sinun kuuluisi toimia? Vastaa kysymykseen tämänhetkisen tietämyksesi perusteella.

- Kyllä, asia on minulle täysin selvä
- En ole täysin varma, mutta tiedän miten saan lisää tietoa
- En, en tiedä miten minun kuuluisi toimia